

Νεοελληνική Γλώσσα

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 4ος

**Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 /
Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:**

**«Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων
εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος

Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ

Πρόεδρος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων

**βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού
εκπαιδευτικού υλικού με βάση το**

ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου

Γεώργιος Κ. Παληός

Σύμβουλος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου

Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγ. Ινστιτ.

**Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από
το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και**

25% από εθνικούς πόρους.

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Μαρία Γαβριηλίδου, Γλωσσολόγος,
Ερευνήτρια του Ι.Ε.Λ.
Παναγιώτης Εμμανουηλίδης,
Φιλολόγος
Έλλη Πετρίδου-Εμμανουηλίδου,
Φιλολόγος

ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Σταύρος Καμαρούδης, *Επ. Καθηγ.*
του Παν/μίου Δ. Μακεδονίας
Ζαφειρούλα Καγκαλίδου
Σχολική Σύμβουλος
Παναγιώτα Χατζηθεοχάρους,
Φιλολόγ., *Εκπ/κός Β/θμιας Εκπ/σης*

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Αικατερίνη Βερούτσου,
Εικονογράφος-Σκιτσογράφος

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Μαρία Αλιφεροπούλου, Φιλολόγος
Εκπ/κός Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ

Χριστίνα Αργυροπούλου

Σύμβουλος Π.Ι.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ

Μιχαήλ Κατσιμπάρδης, Φιλολόγος
Εκπ/κός Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Γιώργος Χαρβαλιάς, Ζωγράφος

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ
ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα Εργασίας
Αποφ. 16158/6-11-06 και
75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Μαρία Γαβριηλίδου
Παναγιώτης Εμμανουηλίδης
Έλλη Πετρίδου- Εμμανουηλίδου**

**ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ
ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ**

Νεοελληνική Γλώσσα

Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τόμος 4ος

8η ενότητα

ΣΥΖΗΤΩΝΤΑΣ ΓΙΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

**Ελένη Θεοφυλάκτου, *Φιγούρα*,
Λεξικό *Ελλήνων Καλλιτεχνών*, εκδ.
Μέλισσα, 1998**

Σ' αυτή την ενότητα:

Θα μιλήσουμε και θα γράψουμε τις απόψεις μας για σημαντικά προβλήματα της κοινωνίας μας.

Θα γνωρίσουμε τα διάφορα είδη μετοχών.

Θα αναγνωρίσουμε τα είδη της σύνθεσης και θα καταλάβουμε ότι πολλά σύνθετα αποτελούνται από δύο ή περισσότερες ανεξάρτητες λέξεις.

Θα μάθουμε να κατανοούμε και να κρίνουμε τα επιχειρήματα ενός ομιλητή ή ενός συγγραφέα.

Κείμενο 1 Τα πτερόεντα δώρα

Ξένος του κόσμου και της σαρκός, κατήλθε την παραμονήν από τα ύψη, συστείλας τας πτέρυγας όπως τας κρύπτη, θείος άγγελος. Έφερε δώρα από τα άνω βασίλεια διά να φιλεύση τους κατοίκους της πρωτευούσης. Ήτον ο καλός άγγελος της πόλεως.

Εκράτει εις την χείρα εν άστρον και επί του στέρνου του έπαλλε ζωή και δύναμις, και από το στόμα του εξήρχετο πνοή θείας γαλήνης. Τα τρία ταύτα δώρα ήθελε να μεταδώση εις όλους όσοι προθύμως τα δέχονται.

Εισήλθεν εν πρώτοις εις εν αρχοντικόν μέγαρον. Είδεν εκεί το ψεύδος και την σεμνοτυφίαν, την ανίαν και το ανωφελές της ζωής ζωγραφισμένα εις τα πρόσωπα του ανδρός και της γυναικός, και ήκουσε τα δύο τεκνία να ψελλίζωσι λέξεις εις άγνωστον γλώσσαν. Ο Άγγελος επήρε τα τρία ουράνια δώρα του, και έφυγε τρέχων εκείθεν.

Επήγεν εις την καλύβην πτωχού ανθρώπου. Ο ανήρ έλειπεν όλην την εσπέραν εις την ταβέρναν. Η γυνή επροσπάθει ν' αποκοιμίση με ολίγον ξηρόν άρτον τα πέντε τέκνα, βλασφημούσα άμα την ώραν που είχεν υπανδρευθή. Τα μεσάνυχτα επέστρεψεν ο σύζυγός της· αυτή τον ύβρισε νευρική με φωνήν οξείαν, εκείνος την έδειρε με την ράβδον την οζώδη, και μετ' ολίγον

οι δύο επλάγιασαν χωρίς να κάμουν την προσευχήν των, και ήρχισαν να ροχαλίζουν με βαρείς τόνους. Έφυγεν εκείθεν ο Άγγελος.

Ανέβη εις μέγα κτίριον πλουσίως φωτισμένον. Ήσαν εκεί πολλά δωμάτια με τραπέζας, κ' επάνω των έκυπτον άνθρωποι μετρούντες αδιακόπως χρήματα, παίζοντες με χαρτία. Ωχροί και δυστυχείς, όλη η ψυχή των ήτο συγκεντρωμένη εις την ασχολίαν ταύτην. Ο Άγγελος εκάλυψε το πρόσωπον με τας πτέρυγας του διά να μη βλέπη κ' έφυγε δρομαίος.

Εις τον δρόμον συνήντησε πολλούς ανθρώπους, άλλους εξερχομένους από τα καπηλεία, οινοβαρείς, και άλλους κατερχομένους από τα χαρτοπαίγνια, μεθύοντας χειροτέραν μέθην. Τινάς είδε ν' ασχημονούν, και τινάς

ήκουσε να βλασφημούν τον Αϊ-Βασίλην ως πταίστην. Ο Άγγελος εκάλυψε με τας πτέρυγας τα ὦτα, διά να μην ακούη, και αντιπαρήλθεν.

Υπέφωσκεν ἤδη η πρωία της πρωτοχρονιάς, και ο Άγγελος διά να παρηγορηθή, εισήλθεν εις μίαν εκκλησίαν. Αμέσως πλησίον της θύρας είδεν ανθρώπους να μετρούν νομίσματα, μόνον πως δεν είχαν παιγνιόχαρτα εις τας χείρας· και εις το βάθος, αντίκρυσεν έναν άνθρωπον χρυσοστόλιστον και μιτροφορούντα ως Μήδον σατράπην της εποχής του Δαρείου, ποιούντα διαφόρους ακκισμούς και επιτηδευμένας κινήσεις. Δεξιά και αριστερά άλλοι μερικοί έψαλλον με πεπλασμένας φωνάς: Τον Δεσπότην και αρχιερέα!

**Ο Άγγελος δεν εύρε παρηγορίαν.
Επήρε τα πτερόεντα δώρα του –το
άστρον το προωρισμένον να
λάμπη εις τας συνειδήσεις, την
αύραν, την ικανήν διά να δροσίζη
τας ψυχάς, και την ζωήν, την
πλασμένην διά να πάλλη εις τας
καρδίας, ετάνυσε τας πτέρυγας, και
επανήλθεν εις τας ουρανίας αφίδας.**

**Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, στο
*Τα Σκοτεινά Παραμύθια του
Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη,*
εισαγωγή – επιλογή διηγημάτων –
σχόλια Στρατής Πασχάλης,
εκδ. Μεταίχμιο, 2005**

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1 Για ποιο σκοπό κατέβηκε ο άγγελος από τον ουρανό;
- 2 Γιατί δεν μπόρεσε να προσφέρει τα δώρα του και γύρισε άπρακτος;

Κείμενο 2 [Το παιχνίδι του εύκολου κέρδους]

Σε λίγο καιρό πρόκειται να κυκλοφορήσει ένα καινούριο λαχείο, το ξυστό – αυτό δηλαδή που ξύνοντάς το γνωρίζεις αμέσως αν κέρδισες ή όχι.

Έρχεται να προστεθεί στα τόσα άλλα που κυκλοφορούν, όπως το Λαϊκό, το Εθνικό, το ΛΟΤΤΟ ή το ΠΡΟΠΟ, το Σουίπ-στεϊκ, και να συμπληρώσει τη φρενιασμένη αναζήτηση στο κυνήγι της τύχης στον ιππόδρομο, στο καζίνο, στις χαρτοπαικτικές λέσχες και τις τζογαδόρικές συντροφιάς. Σ' όλα αυτά λογάριασε και το μεγάλο Κρατικό Λαχείο, που με την κλήρωση του υποδεχόμαστε, έτσι για το γούρι, τον καινούριο χρόνο. Εκατομμύρια άτομα και δισεκατομμύρια χρήματα εμπλέκονται στη διαδικασία του παιχνιδιού. Αμέτρητες ώρες ξοδεύονται στο παίξιμο και απροσμέτρητες ελπίδες γεννιούνται για το πιθανό κέρδος. Ίσως κάποιος σκεφτεί: «Δεν είναι “χρήσιμο” να προσδοκάς ότι με ένα ευρώ, ή έστω κάτι παραπάνω,

μπορείς να ζήσεις μίαν άλλη πραγματικότητα με τη λάμψη του χρήματος, να ξεφύγεις έτσι εύκολα από έναν κόσμο γεμάτο μιζέρια, κακομοιριά, απογοητεύσεις, βάσανα και πιέσεις, να γευτείς όσα η παιδική φαντασία μας τροφοδότησε στην ιδιαίτερα ρευστή εποχή που ζούμε;». Από μια άποψη μπορεί να είναι «χρήσιμο», ιδιαίτερα για άτομα που οι στόχοι τους είναι συγκεκριμένοι και επικεντρωμένοι σε μια υλιστική αντίληψη για τη ζωή, σε μια αντίληψη ότι με το χρήμα μπορείς να κατορθώσεις οτιδήποτε. Ωστόσο, στο κυνήγι των τόσο αβέβαιων προοπτικών, οι κερδισμένοι είναι λίγοι. Για τους πολλούς, τους «χαμένους», η εμμονή στο παιχνίδι της τύχης είναι αποπροσανατολιστική από πιο

στέρεους στόχους, οδηγεί ουσιαστικά στην απραξία, μετατοπίζει το χειροπιαστό «σήμερα» στο αμφίβολο «αύριο» και τροφοδοτεί στο τέλος έναν περίεργο συμβιβασμό των προσδοκιών και επιθυμιών με την πραγματικότητα.

[...] Σήμερα, ίσως περισσότερο από άλλοτε, η εύκολη ζωή προβάλλει ως ένα «πρότυπο», που υιοθετείται όλο και περισσότερο από όλο και περισσότερους, που πιστεύουν ότι σε μια κοινωνία με τις μεγάλες κοινωνικές ανισότητες, διαβρωμένη, άδικη και αναξιοκρατική, δε βρίσκει ανταπόκριση, αναγνώριση και ανταμοιβή η προσπάθεια μέσα από την εργασία για το κοινωνικό ανέβασμά τους.

Κούλα Κασιμάτη, *Περιπλάνηση στην επικαιρότητα*, εκδ. Τυπωθήτω, 1996

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Ποια είναι τα τυχερά λαχεία-παιχνίδια στα οποία μπορεί να παίξει όποιος θέλει; • Πού αλλού μπορεί να «δοκιμάσει» την τύχη του; • Εσείς σε ποια τυχερά παιχνίδια έχετε «δοκιμάσει» την τύχη σας;

2 Ποια θέση παίρνει η συγγραφέας απέναντι στην τάση πολλών να παίζουν τυχερά παιχνίδια; • Ποια είναι η δική σας άποψη;

Κείμενο 3 [Ήθελα να βοηθήσω το φίλο μου...]

Παρασκευή. Μου είχε ετοιμάσει ένα βασιλικό πρωινό, με κεριά στη μέση του τραπεζιού. Το ξέρω, κεριά ανάβουν συνήθως στο δείπνο, και λοιπόν;

Ανάμεσα στα κεριά δέσποζε η τούρτα μου, πρώτη και καλύτερη. Το τσάι άχνιζε μέσα στην τσαγιέρα και τα ποτήρια ήταν γεμάτα πορτοκαλάδα. Υπήρχε ακόμα και ένα μπουκετάκι λουλούδια. Ο Νταβίντ ήταν πανευτυχής με την έκπληξή του. Κι εγώ πίστευα ότι όλα θα διορθώνονταν. Ο μπαμπάς γύριζε την επομένη, θα του μιλούσα για τον Νταβίντ, θα τον βοηθούσαμε.

– Τι σκέφτεσαι, αδερφούλα;
– Τις διακοπές, θα κατασκηνώσουμε κάπου παραθαλάσσια με τον μπαμπά μου. Μπορείς να έρθεις κι εσύ. Θα τα πάτε πολύ καλά, είμαι σίγουρη, θα κάνουμε και ιστιοπλοΐα...

– Γιατί όχι; είπε με ονειροπόλο ύφος.

Το πίστευα πραγματικά ότι όλα θα διορθώνονταν.

Όλο το πρωί διαβάζαμε κόμικς, Αστερίξ και Λούκι Λουκ, τα αγαπημένα μου. Κατά τις δώδεκα, σήκωσε το κεφάλι από το περιοδικό του και είπε:

– Αρχίζω να πεινάω, μπορείς να πας να ψωνίσεις;

Μου έδωσε λεφτά. Κατεβαίνοντας τις σκάλες, σκέφτηκα ότι θα έτρωγα ευχαρίστως μια μακαρονάδα αλλά μπολονέζ, αλλά επειδή βαριόμουνα να την ετοιμάσω, προτίμησα μια έτοιμη πίτσα.

Ο ουρανός ήταν συννεφιασμένος, ερχόταν καταιγίδα. Μ'αρέσει η βροχή, τα καθαρίζει όλα.

Πήγα και παράγγειλα μια πίτσα Μαργαρίτα στον τύπο με την

**καντίνα «Πίτσα-Πατάτες-
Αναψυκτικά» στην πλατεία.**

**– Έτοιμη σε πέντε λεπτά,
κουκλίτσα!**

**Στη διπλανή κολόνα ήταν κολλη-
μένη μια αφίσα, ίδια μ' αυτήν που
είχα δει δύο μέρες πριν στη βιτρίνα
του μαγαζιού. Μου ήρθε μια ιδέα.**

– Τη θες πικάντικη την πίτσα;

**Απάντησα ναι, την έβαλε μέσα σ'
ένα χαρτονένιο κουτί και την πήρα.**

**Αντί όμως να πάω κατευθείαν
στην γκαρσονιέρα, σταμάτησα σ'
έναν τηλεφωνικό θάλαμο με κέρμα-
τα, που μάλλον είχαν ξεχάσει να
αλλάξουν. Ακούμπησα την πίτσα
στο ραφάκι και πήρα τηλέφωνο.**

– Καλημέρα σας. Εδώ S.O.S.

Ναρκωτικά. Σας ακούμε.

**– Μπορώ να μην πω το όνομά μου;
ρώτησα.**

– Τα τηλεφωνήματα είναι ανώνυμα, δε σας ρωτάμε τίποτε. Σας ακούμε.

Έτσι τους τα είπα όλα, ότι είχα γνωρίσει τον Νταβίντ, ότι έπαιρνε ναρκωτικά. Τους ρώτησα τι έπρεπε να κάνω για να τα σταματήσει. Η φωνή στην άλλη άκρη της γραμμής ήταν πολύ γλυκιά. Μου είπε ότι έκανα πολύ καλά που τους τηλεφώνησα και ότι, αν ήθελα να βοηθήσω το φίλο μου, αυτό που μπορούσα να κάνω, ήταν να του δώσω αυτό το νούμερο και να του πω ότι μπορούσε να τηλεφωνήσει οποιαδήποτε ώρα της μέρας ή της νύχτας. Και μου έδωσε κάποιες διευθύνσεις όπου θα τον βοηθούσαν χωρίς να τον ρωτήσουν το παραμικρό, χωρίς να του δημιουργήσουν προβλήματα.

Τα σημείωσα όλα πάνω στο κουτί της πίτσας. Είπα ευχαριστώ

και το 'κλεισα. Η πίτσα
κόντευε να κρυώσει,
οπότε βιάστηκα να
γυρίσω, αλλά δεν
ανέβηκα τις σκάλες τρέχοντας, για
να μη μου πέσει το κουτί. Πεινούσα.

Τιερί Λενέν, *Συμφωνία με το
διάβολο*, μτφρ. Μαρία
Α. Παπανδρέου, εκδ. Κέδρος, 1998

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Ποια έκπληξη προετοίμασε ο Νταβίντ στη φίλη του για τα γενέθλιά της;

2 Πώς προσπαθεί η ηρωίδα του αποσπάσματος να βοηθήσει τον Νταβίντ να απαλλαγεί από τα ναρκωτικά; • Πώς θα μπορούσατε κι εσείς να βοηθήσετε σε μια παρόμοια περίπτωση;

Κείμενο 4 [Ένα διαφορετικό κείμενο για τη μοναξιά]

Ηλίας Ταμπακιάς, περ. «9», εφημ.
ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 11/2/04

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΜΟΝΑΞΙΑΣ

1. Βόρειες Παγωμένες Στέπες της Καρδιάς
2. Οροσειρά της Απομόνωσης– Κορυφή του Αnéφικτου Έρωτα
3. Οφθαλμαπάτη
4. Έρημη Χώρα
5. Αχανής Έρημος– Κοιλιάδα των Ανεπιθύμητων
6. Τα Έλη του Μαγκούφη
7. Κάμπος– Καλαμιά
8. Lonely Mountain
(από άλλη ιστορία)
9. Ο Σταθμός του Μονάχου
10. Το Δάσος της Ψευδοπαρέας
11. Εδώ φύεται το Γαϊδουράγκαθο
Άς Μείνουμε Φίλοι
12. Το Σκυλί στ' Αμπέλι
13. Η Ημιτελής Ζεύξις του
Ανεκπλήρωτου Έρωτα

14. Ο Κόλπος του Ναυαγού
15. Αρχιπέλαγος των Ερημονήσων
16. Εδώ συχνάζει η Μονάχους–
Μονάχους
17. Βραχονησίδες που δεν
Διεκδικεί Κανείς
18. Εκτός από την Μοναξιά
υπάρχει και η Επανάσταση

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Ποιες είναι οι λέξεις ή οι φράσεις που δείχνουν τη μοναξιά του ανθρώπου;

2 Γιατί το κείμενο αυτό «αφιερώνεται» στην επέτειο του Αγίου Βαλεντίνου, τη μέρα των ερωτευμένων δηλαδή;

Β ΟΙ ΜΕΤΟΧΕΣ

Β1

Οι μετοχές στην ενεργητική και παθητική φωνή

Θυμάμαι ότι:

► Η μετοχή είναι επίθετο και ρήμα, μετέχει δηλαδή και στα δύο. Ως επίθετο έχει γένος, αριθμό και πτώση. Ως ρήμα έχει φωνή, διάθεση και χρόνους.

Ακούω και μιλώ

Προσπαθήστε να μεταφέρετε τις παρακάτω υπογραμμισμένες φράσεις στον άλλο αριθμό και βρείτε ποιες μετοχές αλλάζουν.

- α. Κατεβαίνοντας τις σκάλες,
σκέφτηκα ότι θα έτρωγα
ευχαρίστως μια μακαρονάδα αλά
μπολονέζ. (κείμε. 3)
- β. Στη διπλανή κολόνα ήταν
κολλημένη μια αφίσα. (κείμε. 3)
- γ. Ωστόσο, στο κυνήγι των τόσο
αβέβαιων προοπτικών, οι
κερδισμένοι είναι λίγοι. (κείμε. 2)

Κείμενο 5 Άνθρωποι και αριθμοί

Κάθε χρόνο ανακοινώνονται
νούμερα, στατιστικά στοιχεία,
δίνονται στη δημοσιότητα πίνακες
και παγκόσμιοι χάρτες
«κοκκινισμένοι» εκεί όπου το AIDS
διαπρέπει γεννώντας καταστάσεις
επιδημίας. Κι όσο πιο μεγάλοι οι
αριθμοί, τόσο πιο αριθμολάγνοι
γινόμαστε. [...]

Περισσότεροι από 42 εκατομμύρια άνθρωποι παγκοσμίως έχουν μολυνθεί από το AIDS. Το 95% αυτών ζουν σε αναπτυσσόμενες χώρες. Υπολογίζεται ότι 3,1 εκατομμύρια άνθρωποι, συμπεριλαμβανομένων 610.000 παιδιών, πέθαναν από AIDS μέσα στο 2002. Από τα 42 εκατομμύρια των φορέων, 6 εκατομμύρια χρήζουν επείγουσας θεραπείας για να σωθούν.

Σοφία Ιωάννου, περ. *Γιατροί χωρίς σύνορα*, τεύχ. 52, Οκτώβριος-Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2003

Διαβάζω και γράφω

1. Σε ποια ρήματα ανήκουν οι υπογραμμισμένες μετοχές και τι παρατηρείτε σχετικά με τη θέση του τόνου σε συνάρτηση με την ορθογραφία τους;

α. Δεν ανέβηκα τις σκάλες τρέχοντας, για να μη μου πέσει το κουτί. (κείμεν. 3)

β. Σε λίγο καιρό πρόκειται να κυκλοφορήσει ένα καινούριο λαχείο, το ξυστό - αυτό δηλαδή που ξύνοντάς το γνωρίζεις αμέσως αν κέρδισες ή όχι. (κείμεν. 2)

γ. Το AIDS διαπρέπει γεννώντας καταστάσεις επιδημίας. (κείμεν. 5)

2. Διαβάζοντας τις παρακάτω προτάσεις, μεταφέρετε τις υπογραμμισμένες μετοχές στην ονομαστική ενικού στο αρσενικό γένος, εντοπίστε τη χρονική βαθμίδα στην οποία αναφέρονται και γράψτε το χρόνο τους. • Ποια είναι η κατάληξή τους;

- α. Το 95 % αυτών ζουν σε αναπτυσσόμενες χώρες. (κείμεν. 5)**
- β. Υπολογίζεται ότι 3,1 εκατομμύρια άνθρωποι, συμπεριλαμβανόμενων 610.00 παιδιών, πέθαναν από AIDS μέσα στο 2002. (κείμεν. 5)**
- γ. Για τους πολλούς, τους «χαμένους», η εμμονή στο παιχνίδι της τύχης είναι αποπροσανατολιστική από πιο στέρεους στόχους, οδηγεί ουσιαστικά στην απραξία. (κείμεν. 2)**
- δ. Δίνονται στη δημοσιότητα πίνακες και παγκόσμιοι χάρτες «κοκκινισμένοι». (κείμεν. 5)**

Μετοχές	Καταλήξεις	Χρονική βαθμίδα/Χρόνος

3. Στις παρακάτω φράσεις του κειμένου 1 θα βρείτε μετοχές που δεν τις συναντάτε σε σύγχρονα κείμενα. Αν γράφατε εσείς αυτές τις προτάσεις, με ποιες μετοχές θα μπορούσατε να τις αντικαταστήσετε;

α. Ο Άγγελος επήρε τα τρία ουράνια δώρα του και έφυγε τρέχων εκείθεν.

β. Η γυνή επροσπάθει ν' αποκοίμιση με ολίγον ξηρόν άρτον τα πέντε τέκνα, βλασφημούσα άμα την ώραν που είχεν υπανδρευθή.

γ. Ανέβη εις μέγα κτίριον πλουσίως φωτισμένον.

δ. Επήρε... και την ζωήν, την πλασμένην διά να πάλλη εις τας καρδίας, ετάνυσε τας πτέρυγας, και επανήλθεν εις τας ουρανίας αψίδας.

τρέχων →
βλασφημούσα →
φωτισμένον →
πλασμένην →

Μαθαίνω για τους **τύπους** της μετοχής: .

Μετοχή έχουν:

► Ο ενεστώτας στην ενεργητική φωνή με κατάληξη -όντας

(π.χ. *τρέχοντας*) όταν αυτή τονίζεται στην προπαραλήγουσα και *-ώντας* (π.χ. *γεννώντας*) όταν τονίζεται στην παραλήγουσα.

▶ Ο ενεστώτας σπανιότερα στην παθητική φωνή με καταλήξεις *-όμενος, -η, -ο* (π.χ. *αναπτυσσόμενες*), αλλά και *-ούμενος, -η, -ο* (π.χ. *μιμούμενος*) και *-άμενος, -η, -ο* (π.χ. *τρεμάμενος*).

▶ Ο παρακείμενος στην παθητική φωνή με κατάληξη *-μένος, -η, -ο* (π.χ. *χαμένοι*).

Η ενεργητική μετοχή είναι άκλιτη, ενώ οι παθητικές είναι κλιτές, έχουν τρία γένη και δύο αριθμούς.

B1

Επιθετική και επιρρηματική μετοχή

Κείμενο 6 [Η μεγάλη περιπέτεια της ζωής μου]

[Η Κωνσταντίνα ζει με τους γονείς της προσωρινά στη Γερμανία. Όταν εκείνοι χωρίζουν, τη στέλνουν πίσω στην Ελλάδα να ζήσει με τη γιαγιά της, τη Φάρμουρ, όπως την αποκαλεί. Για να ξεπεράσει τα προβλήματα που της παρουσιάστηκαν, προμηθεύεται χαπάκια από ένα αγόρι, το Λουμίνη. Τη στιγμή που αισθάνεται ότι την εγκαταλείπει κι αυτός, δοκιμάζει την πρώτη της ένεση ηρωίνης και η γιαγιά της τη βρίσκει λιπόθυμη μπροστά στην πόρτα του σπιτιού της. Φωνάζει σοκαρισμένη το

γιατρό και την περιποιείται με τις φίλες της, τις Ασπασίες. Ο Βασίλης, καθηγητής των Μαθηματικών στο σχολείο, τη συμπαθεί ιδιαίτερα και την επισκέπτεται συχνά με τη φίλη του Μαρίνα.]

Χτυπάει το κουδούνι. Οι Ασπασίες είναι μέσα και πίνουν τον καφέ τους. Ο Βασίλης κι η Μαρίνα δεν έρχονται τόσο νωρίς. Κουκουλώνομαι και κάνω την κοιμισμένη. Ξεσκεπάστηκα όμως αμέσως, γιατί άκουσα τη φωνή της Μαρίνας. Δεν ακούω άλλη φωνή. Περίεργο, ήρθε μόνη της. Την περιμένω να φανεί στο δωμάτιο μου και ανοίγω τα μάτια. Δεν έρχεται. Πιάνει κουβέντα με τη Φάρμουρ και τις Ασπασίες.

- Έρθα να σας μιλήσω για την Κωνσταντίνα.
- Κοιμάται.

– Καλύτερα.

Ανασηκώνομαι στο κρεβάτι και, από το πολύ να τεντώνω τ' αυτιά μου ν' ακούσω, νομίζω πως μεγάλωσαν σαν του φίλου του Πινόκιο, που έγινε γαϊδούρι. Καλύτερα να γινόταν γαϊδούρι κι ο Λουμίνης. Θα 'χε τουλάχιστον μια δικαιολογία που με πρόδωσε.

Η Μαρίνα έχει απαλή φωνή, μα μιλάει καθαρά και δε χάνεις λέξη. Τα κουβέντιασαν, λέει, με το Βασίλη και συμφώνησαν να έρθει να τους μιλήσει. Στα δεκαεννιά της πέρασε κι εκείνη τη μεγάλη περιπέτεια.

– Ναρκωτικά; ρώτησε η Ασπασία «που στύβει πέτρα».

– Κατευθείαν ηρωίνη, έκανε η Μαρίνα.

– Εσύ!

Άκουσα μια φωνή σαν λυγμό, που έμοιαζε με τη φωνή της

Φάρμουρ.

Ήταν, λέει, η Μαρίνα ένα κορίτσι ξένοιαστο. Χωρίς προβλήματα. Σπούδαζε στη Σχολή Καλών Τεχνών. Με τους γονείς της τα πήγαινε μια χαρά... Αρχιτέκτονες κι οι δύο, δούλευαν πολύ. Έφευγαν το πρωί και γύριζαν αργά το βράδυ. Σ' ένα πάρτι γνώρισε το Νικηφόρο, που μόλις είχε γυρίσει από το Παρίσι, όπου σπούδαζε... Της έκανε εντύπωση, δεν έμοιαζε Έλληνας. Ψηλός, με μαύρα μαλλιά. Έμοιαζε του Μαγιακόφσκι.

- Του Μαγιακόφσκι!**
- Του Μαγιακόφσκι!**
- Του Μαγιακόφσκι!**
- Του Μαγιακόφσκι!**

Τέσσερις φωνές γεμάτες θαυμασμό.

Δεν ήξεραν ποιος ήταν αυτός ο Μαγιακόφσκι, μα τις άκουγα τόσο

συγκινημένες, λες και είχαν δει μπροστά τους ολοζώντανο τον Μπραντ Πιτ.

Η Μαρίνα συνέχισε.

Όλη τη βραδιά δεν μπορούσε να ξεκολλήσει τα μάτια της από πάνω του. Μιλούσε κι όμορφα, για το Παρίσι, για την τέχνη. Ξαφνικά, χωρίς να το καταλάβει, βρέθηκε δίπλα της. Της είπε πως βαρέθηκε, και, αν ήθελε, να έφευγαν μαζί. Τον ακολούθησε σαν μαγνητισμένη και βγήκαν μαζί στο δρόμο.

– Από κείνο το βράδυ άρχισε η μεγάλη περιπέτεια της ζωής μου, από φόβο μην τον χάσω κι από περιέργεια να γνωρίσω το σύμπαν, όπως μου είχε υποσχεθεί...

*Άλκη Ζέη, Η Κωνσταντίνα και οι
αράχνες της, εκδ. Κέδρος, 2002*

Ακούω και μιλώ

- 1. Εντοπίστε στο προηγούμενο κείμενο μετοχές που λειτουργούν ως επίθετα, π.χ. *Κουκουλώνομαι και κάνω την κοιμισμένη.***
- 2. Έχετε βρει τρόπους για να μην αισθάνεστε κάποιες φορές μοναξιά; Στις δικές σας απαντήσεις προσθέστε κι αυτές που δείχνουν τα παρακάτω σκίτσα, αποδίδοντας το νόημά τους με μετοχές του ενεργητικού ενεστώτα.**

.....

.....

..... φίλους

Κείμενο 7 Μοναξιά μου όλα...

**ΣΤΙΣ ΆΔΕΙΕΣ ΠΌΛΕΙΣ ΠΟΥ ΓΥΡΝΆΣ
ΕΙΚΌΝΕΣ ΣΕ ΞΟΔΕΪΟΥΝ
ΑΔΎΝΑΜΟΣ ΝΑ ΠΡΟΣΚΥΝΆΣ
ΑΥΤΌΥΣ ΠΟΥ ΣΕ ΛΗΣΤΕΪΟΥΝ.**

**ΣΑΝ ΔΑΪΜΟΝΑΣ ΝΑ ΚΟΥΒΑΛΆΣ
ΤΟΥ ΚΌΣΜΟΥ ΤΟΥΣ ΧΕΙΜΨΝΕΣ ΣΤΑ
ΜΆΤΙΑ ΤΗΣ ΝΑ ΚΥΝΗΓΆΣ ΠΑΛΙΟΥΣ
ΠΙΚΡΌΥΣ ΚΑΝΌΝΕΣ.**

**Μοναξιά μου όλα...
Μοναξιά μου τίποτα...
Μη μ' αφήνεις τώρα
που είναι όλα πιο δύσκολα.**

**Έρωτά μου όλα...
Κι έρωτά μου τίποτα...
Μη μ' αφήνεις τώρα
που είναι όλα πιο δύσκολα.**

**Τις νύχτες ντύνεσαι μικρός
κάποιον θα ξεγελάσεις
κι ένα κακό που ήρθε χτες
τρέχεις για να προφτάσεις.**

**Μοιάζουν οι δρόμοι με φωτιά
τα βράδια του θανάτου.
Έρωτας που μυρίζει πια
αρένα στ' άγγιγμά του.**

**Πύξ Λάξ
Στίλβη** →

στίχοι: Όλγα Βλαχοπούλου,
Φίλιππος Πλιάτσικας μουσική:
Φίλιππος Πλιάτσικας στο δίσκο
των Πυξ Λαξ Στίλβη, Harvest, 1998

Διαβάζω και γράφω

1. Αντικαταστήστε κάποια από τα παρακάτω ρήματα με μετοχές του ενεργητικού ενεστώτα.

• Γράφοντας τις προτάσεις θα χρειαστεί να αφαιρέσετε κάποιες λέξεις.

α. Ακούμπησα την πίτσα στο ραφάκι και πήρα τηλέφωνο. (κείμεν. 3)

β. Κατά τις δώδεκα, σήκωσε το κεφάλι από το περιοδικό του και είπε:.... (κείμεν. 3)

γ. Είπα ευχαριστώ και το 'κλεισα. (κείμεν. 3)

δ. Ξεσκεπάστηκα όμως αμέσως, γιατί άκουσα τη φωνή

της Μαρίνας. (κείμεν. 6)

α

β.

γ

δ

2. Αφού ακούσετε το τραγούδι του μουσικού συγκροτήματος *Πυξ Λαξ*, πάρτε την α' στροφή και γράψτε για κάθε ρήμα τη μετοχή του ενεργητικού ενεστώτα και του παθητικού παρακειμένου. • Σημειώστε δίπλα της αν λειτουργεί ως επίθετο ή ως επίρρημα.

άλλο λέξικό.

3. Συνεχίστε γράφοντας δικούς σας στίχους με
 αφορμή το τραγούδι αυτό. ● Αλήθεια, τι σημαίνει το
 όνομα του συγκροτήματος; ● Ψάξτε σε εφημερίδα ή

Ρήμα	Μετοχή ενεστώτα	Μετοχή παρακείμενου

Μαθαίνω για τη σημασία της μετοχής

Η μετοχή χρησιμοποιείται:

▶ με επιθετική σημασία, δηλαδή όπως κάθε επίθετο, και λέγεται **επιθετική μετοχή**. Επιθετικές είναι οι μετοχές της παθητικής φωνής.

▶ με επιρρηματική σημασία, δηλαδή δηλώνει τρόπο, χρόνο, αιτία, υπόθεση και εναντίωση και λέγεται **επιρρηματική μετοχή**.

Επιρρηματική είναι η μετοχή του ενεργητικού ενεστώτα.

ΠΑΡΑΣΥΝΘΕΤΑ ΚΑΙ ΠΟΛΥΛΕΚΤΙΚΑ ΣΥΝΘΕΤΑ

Γ1

Παρασύνθετα

Ακούω και μιλώ

Θέλετε να περιγράψετε το σκίτσο του Ηλία Ταμπακέα (κείμεν. 4) σε κάποιο φίλο σας που δεν το έχει δει. Θα μπορούσατε να ξεκινήσετε κάπως έτσι: «Το σκίτσο αυτό χαρτογραφεί τη μοναξιά. Μιλάει για...». • Για την περιγραφή χρησιμοποιήστε λέξεις που παράγονται από τις σύνθετες λέξεις που ακολουθούν (οι λέξεις που ζητούνται βρίσκονται μέσα στα κείμενα της ενότητας αυτής): *ανταμείβω, απογοητεύω, ανταποκρίνομαι, προσδοκώ, απομονώνω.*

Μαθαίνω για τα παρασύνθετα:

- ▶ Παρασύνθετες είναι οι παράγωγες λέξεις που σχηματίζονται με τη διαδικασία της παραγωγής (δηλαδή παράγονται) όχι από απλές λέξεις, αλλά από σύνθετες.

Αρσίο	+ Πάγος	δὲ φτιάχνουν σύνθετο	Αρσοπαγίτης
Νότια	+ Αφρική		Νοτιοαφρικανός
ξέω	+ φρενών		ξωφρενικός
Αιγαιο	+ πέραλος		αιγαιοπέραλτικός
Λέξη 1	Λέξη 2		παρασύνθετο

Παρασύνθετες είναι και ορισμένες λέξεις που σχηματίζονται από την ένωση δύο λέξεων (που συνήθως λέγονται μαζί, αλλά δὲ φτιάχνουν σύνθετη λέξη) και την προσθήκη της παραγωγικής κατάληξης:

καλή	+ καρδιά	←	καρόκαρδος	←	καρόκαρδίζω
κάως	+ ορίζω	←	καλωσορίζω	←	καλωσορρίζω
συνθετικό	β	σύνθετο	παρασύνθετο		

Μαθαίνω για τη **γνήσια** και την **καταχρηστική** **σύνθεση**

Αν η διαδικασία της σύνθεσης

*επιβάλλει αλλαγές
στα συνθετικά,
μιλάμε για*

*δεν επιβάλλει
αλλαγές στα
συνθετικά, μιλάμε για*

γνήσια σύνθεση

Το β' συνθετικό ή το θέμα του συγχωνεύεται με το θέμα του α' συνθετικού:

νύχτα+λουλούδι →

νυχτολούλουδο

καλή + καρδιά →

καλόκαρδος

καταχρηστική σύνθεση

τα δύο συνθετικά απλώς βρίσκονται το ένα πλάι στο άλλο:

Νέα + πόλη → Νεάπολη

Αλεξάνδρου + πόλη

→ Αλεξανδρούπολη

Μόνη πιθανή αλλαγή: η μετακίνηση του τόνου

Διαβάζω και γράφω

1. Βρείτε τις σύνθετες λέξεις (ή τις λέξεις που συνηθίζεται να λέγονται μαζί) από τις οποίες παράγονται οι παρασύνθετες που εντοπίζονται στα κείμενα της ενότητας αυτής:

	Παρασύνθετη λέξη	Σύνθετη λέξη
κείμεν. 2	αντίληψη	αντιλαμβάνομαι
	χαρτοπαικτικός	
	κακομοιριά	
κείμεν. 3	ιστιοπλοΐα	

2. Ψάξτε στο ηλεκτρονικό Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής (Τριανταφυλλίδης on-line, <http://www.komvos.edu.gr/dictionaries/dictionline/DictOnLineTri.htm>) τις καταλήξεις *-ίτης* και *-είο*. • Από τον κατάλογο λέξεων που θα σας επιστρέψει το λεξικό, ξεχωρίστε ποιες είναι παρασύνθετες και γράψτε δίπλα σε καθεμία τη διαδικασία παραγωγής της.

3. Από τα τοπωνύμια που υπογραμμίζονται στον παρακάτω χάρτη, σχηματίστε παρασύνθετες λέξεις που δείχνουν τον κάτοικο ή αυτόν που κατάγεται από το συγκεκριμένο μέρος.

1. Άμπελος	5. <u>Αγ. Παρασκευή</u>
2. Λιάπη	6. <u>Αγ. Γεώργιος</u>
3. Ιτέα	7. <u>Αγ. Βαρβάρα</u>
4. Πέτρα	8. Δεμάτι

9. <u>Κρυόβρυση</u>	15. <u>Δροσοχώρι</u>
10. Σούτσος	16. <u>Ηλιόκαλη</u>
11. Λογγάδες	17. Χαροκόπι
12. Μάζια	18. Άραχθος
ποταμός
13. <u>Παλαιογκορτσιά</u>	19. <u>Παλαιοχώρι</u>
14. Κράψη	20. Κέδρος

Γ2

Πολυλεκτικά σύνθετα

**Κείμενο 8 [Φταίει και ο
καθένας μας]**

Πρέπει ν' αντισταθούμε στην καθημερινή μας αసుδοσία. Η συμπεριφορά του ενός απέναντι στον άλλο όλο και χειροτερεύει. Στην κυριολεξία, ο ένας έχει γίνει ο βασανιστής του άλλου. Έχουμε κάνει την καθημερινή μας ζωή σχιζοφρενική, βάρβαρη και σχεδόν

επικίνδυνη. Κι αυτά γιατί ο Έλληνας έχει αλλάξει εντελώς νοοτροπία. Δεν τον θυμάμαι ποτέ άλλοτε τόσο ανάλγητο, αγενή, αφιλότιμο, αφιλόξενο, στρεψόδικο, κακό συνάνθρωπο και κακό συντοπίτη. Δε συναισθάνεται και δε θέλει με τίποτα να παραδεχθεί πως για τα πάντα υπάρχει και η ατομική ευθύνη. Για το ότι η Αθήνα, παραδείγματος χάρη, είναι μια απάνθρωπη πόλη δε φταίει μόνον ο άθλιος τρόπος που φτιάχτηκε. Φταίει και το ότι ο καθένας από μας κάνει τις λειτουργικές της συνθήκες τρισχιρρότερες. Παραπονιόμαστε πως δε μας σέβονται οι ξένοι, πως δε μας εκτιμούν σαν λαό, αλλά αφού δε σεβόμαστε πρώτοι εμείς, ούτε ο ένας τον άλλο, ούτε τον τόπο μας, γιατί να μας σεβαστούν οι ξένοι;

εφημ. *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, 24/4/1997

Κείμενο 9 [Διαβάζοντας τίτλους εφημερίδων]

TA NEA

**Κολέγια: βήμα για
Αναγνώριση**

**Έκθεση σοκ
για εμπόριο οργάνων
παιδιών**

ΕΘΝΟΣ

**ΤΡΟΦΙΜΑ
ΔΗΛΗΤΗΡΙΟ**
Σε εστιατόρια,
κέτερινγκ, ξενοδοχεία

ΑΓΓΕΛΙΟΦΟΡΟΣ (15/7/2003)

**Ιατρεία – “μαϊμού” στη
Θεσσαλονίκη
Επιχείρηση “σκούπα” από τον
ιατρικό Σύλλογο**

ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ

ΑΝΑΖΗΤΟΥΝ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

ΚΛΕΙΔΙ

**Κείμενο 10 [Η γυναίκα στην
πολιτική]**

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΓΙΑ
ΘΕΜΑΤΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ**

1952

**Εκλέγεται η πρώτη γυναίκα
βουλευτής. Είναι η Ελένη Σκούρα
(«Ελληνικός Συναγερμός»), που
μαζί με τη Βιργινία Ζάννα (Κόμμα
Φιλελευθέρων) είναι οι δύο πρώτες**

**γυναίκες υποψήφιας για το
βουλευτικό αξίωμα.**

<http://www.kethi.gr/greek/apofaseis>

Ακούω και μιλώ

**1. Αποπροσανατολιστική (κείμεν. 2),
αντιπαρήλθεν (κείμεν. 1): Από πόσα
και ποια συνθετικά αποτελούνται
αυτές οι λέξεις;**

**2. Στα δημοσιεύματα των
εφημερίδων (κείμεν. 9) οι τίτλοι
χρησιμοποιούν μία κοινή τεχνική
για να τραβήξουν την προσοχή του
αναγνωστικού κοινού. Με ποιο
τρόπο και ποια γλωσσικά μέσα το
πετυχαίνουν;**

**3. Στο κείμενο 10 παρατηρήστε το
υπογραμμισμένο σύνθετο. • Τι
ρόλο παίζει η λέξη γυναίκα στο
σχηματισμό του σύνθετου;**

- Μπορείτε να σκεφτείτε άλλα σύνθετα (που ονομάζονται πολυλεκτικά παραθετικά σύνθετα) με τις λέξεις γυναίκα, άνθρωπος, έκπληξη, σοκ;

Μαθαίνω για τα **πολυλεκτικά σύνθετα**

Τα πολυλεκτικά σύνθετα είναι τριών ειδών:

▶ σύνθετες λέξεις που αποτελούνται από τρία ή και περισσότερα συνθετικά (λέγονται και **πολυσύνθετα**)

μισός + κακόμοιρος (κακή + μοίρα)
→ **μισοκακόμοιρος**

▶ ονοματικά σύνολα (επίθετο + ουσιαστικό ή ουσιαστικό + ουσιαστικό σε γενική), που έχουν παγιωθεί και έχουν αποκτήσει δική

τους σημασία (λέγονται και λεξικές φράσεις)

παιδική χαρά = χώρος με κούνιες, τραμπάλες κτλ., όπου παίζουν τα παιδιά (και όχι η χαρά που δείχνουν ή νιώθουν τα παιδιά)

φακοί επαφής = διορθωτικοί φακοί που φοριούνται πάνω στα μάτια αντί για γυαλιά.

► δύο λέξεις, συνήθως ουσιαστικά, που συνδέονται χαλαρά μεταξύ τους και γράφονται συχνά με ενωτικό ανάμεσά τους (λέγονται και παραθετικά σύνθετα)

παιδί-θαύμα

τιμές-έκπληξη

λέξη-κλειδί

Πολύ συχνά υπάρχει μεταφορική σχέση ανάμεσα στα δύο συνθετικά:

συζήτηση-μαραθώνιος = που διάρκεσε πάρα πολύ.

Διαβάζω και γράφω

Συμπληρώστε τον πίνακα με πολυλεκτικά σύνθετα, όπως στο παράδειγμα, ταιριάζοντας λέξεις από τη στήλη Α με λέξεις από τη στήλη Β.

Στήλη Α	Στήλη Β
σκορ	έκπληξη
άνθρωπος	μαϊμού
έρευνα	δηλητήριο
σχόλια	αστραπή
ταξίδι	σοκ
πτυχία	κλειδί
σκορ που δεν το περίμενε κανείς	σκορ-έκπληξη
ταξίδι που έγινε πολύ γρήγορα	

άνθρωπος πολύ σημαντικός για κάτι	
έρευνα που προκάλεσε έντονη και δυσάρεστη έκπληξη	
σχόλια πολύ πικρά και δηκτικά πλαστά πτυχία	

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ

Ακούω και μιλώ

1. Παρακολουθείτε μια τηλεοπτική συζήτηση στην οποία η συγγραφέας του κειμένου 2 διατυπώνει τα επιχειρήματά της για τα τυχερά παιχνίδια (ΛΟΤΤΟ, ΠΡΟΠΟ κτλ.). Πόσα και ποια επιχειρήματα

χρησιμοποιεί για να υποστηρίξει την άποψή της;

2. Ας υποθέσουμε ότι είστε ένας συνομιλητής στην παραπάνω τηλεοπτική συζήτηση ο οποίος έχει διαφορετική άποψη για το θέμα αυτό απ' αυτήν της Κ. Κασιμάτη. Με ποια επιχειρήματα θα «στηρίζατε» τη δική σας διαφορετική θέση;

3. Μια συμμαθήτριά σας διάβασε αργά και καθαρά το κείμενο 1. Στη συνέχεια ο καθηγητής ζητάει από τέσσερις μαθητές να παρουσιάσουν τους λόγους για τους οποίους ο άγγελος έφυγε από το αρχοντικόν μέγαρον, την καλύβην πτωχού ανθρώπου, το μέγα κτίριον πλουσίως φωτισμένον και την εκκλησίαν.

Μαθαίνω **ότι:**

- ▶ με πολύ απλά λόγια το επιχείρημα είναι το «σύνολο των λογικών προτάσεων με τις οποίες υποστηρίζουμε μια πεποίθηση ή μια θέση».
- ▶ για την υποστήριξη μιας πεποίθησης ή μιας θέσης ή την αντίκρουση μιας άλλης μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε ένα ή περισσότερα επιχειρήματα. Αυτή η χρήση επιχειρημάτων στην έκφραση των απόψεων μας ονομάζεται **επιχειρηματολογία**. Σε κάθε επιχείρημα υποστηρίζουμε μια θέση με βάση κάποιους λόγους. Τις προτάσεις με τις οποίες διατυπώνουμε αυτούς τους λόγους τις ονομάζουμε **προκείμενες** και την πρόταση που υποστηρίζεται από

**ΤΙΣ ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΕΣ ΤΗΝ ΟΝΟΜΑΖΟΥΜΕ
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.**

Κείμενο 11 [Ποιοι παίζουν τυχερά παιχνίδια;]

«Θα ρωτήσει κανείς: Ποιοι παίζουν; Ποιας κοινωνικής κατηγορίας άτομα εναποθέτουν την επιτυχία στη ζωή σε εξωγενείς παράγοντες – την τύχη; Χωρίς να είναι εύκολη η απάντηση, θα λέγαμε όλοι. Οι φτωχοί για να αποκτήσουν όσα μόνο ένα “λαχείο” θα μπορούσε να τους εξασφαλίσει, ενώ οι πλούσιοι για να ζήσουν την ένταση της αναμονής και της προσδοκίας, ή για να προκαλέσουν τη μοίρα τους, ή ακόμα και να διασκεδάσουν την ανία και τη χωρίς ιδιαίτερο νόημα ζωή τους. Γι’ αυτούς είναι

ένα περιστατικό κι όταν ακόμα κερδίσουν, ενώ για τους φτωχούς είναι ένα γεγονός που κάποτε μπορεί να τους αλλάξει πραγματικά, να τους ανοίξει νέους ορίζοντες».

Κούλα Κασιμάτη, *Περιπλάνηση στην επικαιρότητα*, εκδ. Τυπωθήτω, 1996

Διαβάζω και γράφω

Στο παραπάνω κείμενο υπογραμμίστε τα επιχειρήματα που χρησιμοποιεί η συγγραφέας για να υποστηρίξει την άποψή της ότι άνθρωποι όλων των κοινωνικών κατηγοριών, πλούσιοι και φτωχοί, «παίζουν» τυχερά παιχνίδια. • Είναι πειστικά ή όχι αυτά τα επιχειρήματα; • Για να απαντήσετε σ' αυτό το ερώτημα, εξετάστε αν όσες ιδέες

περιέχονται στα επιχειρήματα αυτά ανταποκρίνονται στην αλήθεια.

Κείμενο 12 [Η πολύπλευρη προσφορά της γυναίκας]

Η προσφορά της στην κοινωνία είναι εμφανής και αξιοθαύμαστη. Κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει το ρόλο της ως μητέρας. Είναι αυτή που δημιουργεί οικογένεια και μεγαλώνει τα παιδιά της. Επιπλέον, εργάζεται έξω από το σπίτι με αξιοσημείωτη αποδοτικότητα, παρ' όλη την άνιση μεταχείριση που συχνά αντιμετωπίζει. Δρα κοινωνικά και αγωνίζεται σε όλους τους τομείς της παραγωγής, της εκπαίδευσης, χωρίς πάντα την ανάλογη νομική προστασία και χωρίς την αναγνώριση και την αντικειμενική αξιολόγηση της προσφοράς της.

Μορφώνεται και μπορεί να σταδιοδρομήσει σε οποιαδήποτε επιστήμη. Μπορεί να συμμετέχει στα κοινά. Διαπρέπει στο χώρο της τέχνης, έχοντας ως βοηθό την ευαισθησία της. Γενικά, προσφέρει σε όλους τους τομείς της ζωής με το πρακτικό μυαλό της, τη διαίσθηση, την ευαισθησία και το πείσμα της. [...]

**Κείμενο-παρέμβαση μαθήτριας στη
Βουλή των Εφήβων
<http://www.vouliefivon.gr>**

Κείμενο 13 [Τα παιδιά των φαναριών]

Τα παιδιά των φαναριών ή αλλιώς παιδιά του δρόμου, όπως ονομάζονται, υπολογίζονται σύμφωνα με τη Unicef περίπου σε 100 εκατομμύρια και αποτελούν μια

καθημερινή πραγματικότητα των σύγχρονων κοινωνιών. Στην Ελλάδα ειδικότερα, τα τελευταία χρόνια γινόμαστε μάρτυρες της παγίωσης και ανάπτυξης μιας νέας κοινωνικής κατάστασης στην οποία ανήλικα παιδιά, καθημερινά σε ολοένα και μεγαλύτερους αριθμούς, ωθούνται στην εργασία σε διάφορους χώρους (φανάρια, βραδινά μαγαζιά κτλ.). Είναι τα παιδιά που εγκαταλείφθηκαν, διώχθηκαν, απήχθηκαν ή επέλεξαν να ζουν με τον τρόπο αυτό και αποτελούν ένα παγκόσμιο φαινόμενο –ένα κρίσιμο κοινωνικό πρόβλημα– και ταυτόχρονα στίγμα για τον πολιτισμό στην εποχή μας.

Λάμπρος Κανελλόπουλος, «Παιδιά του δρόμου. Ο καθρέπτης των σύγχρονων κοινωνιών», *Σύγχρονοι προβληματισμοί*, Ημερολόγιο 2003, εκδ. Εκπαιδευτηρίων Δούκα, 2003

Ακούω και μιλώ

- 1. Συζητήστε τις θέσεις που υποστηρίζει η μαθήτριά στο κείμενο 12 και τα επιχειρήματά της.**
- 2. Μια άλλη συμμαθήτριά σας στη Βουλή των Εφήβων διατύπωσε τη θέση ότι: «Η γυναίκα σήμερα, παρά την προσφορά και τη βελτίωση της θέσης της, εξακολουθεί ν' αντιμετωπίζει αρκετά προβλήματα». • Αναζητήστε με τους συμμαθητές σας επιχειρήματα που υποστηρίζουν την άποψή της.**
- 3. Εντοπίστε στο κείμενο 13 τα στοιχεία εκείνα που παραθέτει ο συγγραφέας για να γίνουν οι θέσεις του πειστικές. • Με βάση την ίδια τακτική επιχειρηματολογήστε υπέρ ή κατά της άποψης «Πρέπει να δίνουμε βοήθεια στα παιδιά που συναντούμε στα φανάρια».**

- Χωριστείτε σε δύο ομάδες και η καθεμία να παρουσιάσει τα επιχειρήματά της.

Μαθαίνω ότι:

- ▶ Είναι καλό να παρουσιάζουμε τις σκέψεις μας με λογική σειρά, ώστε το συμπέρασμα να είναι λογικό επακόλουθο των προκείμενων.
- ▶ Είναι σημαντικό να προσέχουμε οι προκείμενες που επιλέγουμε να είναι αξιόπιστες και να ανταποκρίνονται στην αλήθεια.
- ▶ Για να υποστηρίξουμε ότι ένα επιχείρημα είναι ορθό, πρέπει πρώτα να δούμε αν είναι σωστά δομημένο και αν το συμπέρασμα είναι λογικό επακόλουθο των προκείμενων. Ύστερα πρέπει να κρίνουμε/ελέγξουμε αν οι προκείμενες είναι αληθείς ή όχι.

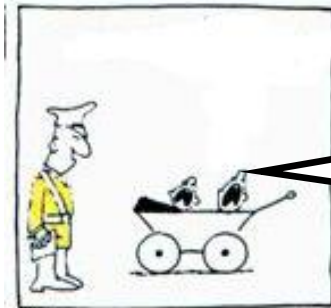

Κείμενο 14 [Μια απίθανη δικαιολογία!]

**ΓΙΑΤΙ ΜΩΡΕ ΔΕΝ
ΣΤΑΜΑΤΑΤΕ
ΣΤΑ ΦΑΝΑΡΙΑ;**

**ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΕΧΟΥΜΕ
ΨΙΛΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ
ΖΗΤΙΑΝΟΥΣ!**

**ΚΑΙ
ΣΤΕΝΟΧΩΡΙΟΜΑΣΤΕ!**

**Κώστας Μητρόπουλος, από το
βιβλίο Έλληνες γελοιογράφοι του
20ού αιώνα,
επιμ. Γήσης Παπαγεωργίου, εκδ.
Άστραία, 2002**

Ακούω και μιλώ

Με αφορμή το παραπάνω κείμενο, συζητήστε με ποιους τρόπους ο γελοιογράφος πετυχαίνει να προβάλλει το μήνυμά του.

Ε ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

1. Στο κείμενο 2 βρίσκουμε τις λέξεις της α' στήλης. Αντιστοιχίστε τις με τις συνώνυμές τους της στήλης β'.

α

αναγνώριση ●
ανταμοιβή ●
συμβιβασμός ●
μιζέρια ●
προσδοκία ●

β

● φτώχεια
● διαπίστωση
● αναμονή
● ανταπόδοση
● εξομάλυνση

2. Βρείτε σε ένα λεξικό λέξεις που ανήκουν στην ίδια ετυμολογική οικογένεια με τις παρακάτω λέξεις του κειμένου 4:

μοναξιά:

.....

.....

απομόνωση:

.....

.....

έρημος:

.....

.....

3. Στις τρεις πρώτες παραγράφους του κειμένου 1 βρείτε λέξεις που σας θυμίζουν άλλες που συναντάτε στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών από το πρωτότυπο.

Κείμενο 15 [Τι είναι τελικά τα κοινωνικά προβλήματα;]

Ο κόσμος που ζούμε απέχει ακόμη πολύ από το να είναι ένας κόσμος της ειρήνης, της ασφάλειας, της δημοκρατίας, της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Πώς γίνεται φανερό αυτό;

Από το γεγονός ότι, ενώ σε μερικές κοινωνίες μεγάλο μέρος του πληθυσμού έχει εξασφαλίσει δικαίωμα στην εργασία, στην εκπαίδευση, στην ελευθερία της έκφρασης, στην υγεία και την ασφάλεια, στην κατοικία κτλ., σε άλλες κοινωνίες ή σε κάποιο τμήμα του πληθυσμού των ίδιων των κοινωνιών τα δικαιώματα αυτά δε θεωρούνται κεκτημένα. Για τα μέλη

**ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΠΟΥ ΣΤΕΡΟΥΝΤΑΙ
ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ
ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ, Ο ΚΟΣΜΟΣ ΜΑΣ ΕΙΝΑΙ
ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΠΕΛΠΙΣΙΑΣ, ΤΗΣ
ΣΤΕΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΕΙΛΗΣ.**

**ΤΙΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΑΜΕ
ΠΡΙΝ, ΟΙ ΟΠΟΙΕΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΕΠΙΘΥΜΗΤΕΣ
ΓΙΑ ΜΕΓΑΛΑ ΣΥΝΟΛΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΟΜΑΔΩΝ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΚΑΤΑΒΑΛ-
ΛΟΝΤΑΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ
ΤΟΥΣ, ΩΣΤΕ ΝΑ ΜΗΝ ΠΡΟΚΑΛΟΥΝ
ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΕΙΔΟΥΣ ΤΑ ΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΚΑΙ
ΤΗ ΔΥΣΦΟΡΙΑ ΣΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ, ΘΑ
ΜΠΟΡΟΥΣΑΜΕ ΝΑ ΤΙΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΟΥ-
ΜΕ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.**

***Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή
Γ΄ Γυμνασίου, ΟΕΔΒ, 2003***

**4. Το κείμενο 15 αναφέρεται σε
προβλήματα που παρουσιάζονται
στην κοινωνία μας. Ξεκινώντας
από αυτό, σημειώστε όσα**

κοινωνικά προβλήματα σας φέρνει στο νου και σκεφτείτε λέξεις ή φράσεις που βοηθούν στην επίλυσή τους (θα σας βοηθήσουν και οι εισαγωγικές ερωτήσεις των συγγραφέων του ίδιου κεφαλαίου που παραθέτουμε παρακάτω).

- Σήμερα όλοι οι κάτοικοι του πλανήτη απολαμβάνουν τα ίδια αγαθά; Έχουν όλοι φαγητό, στέγη, φάρμακα, εργασία;**
- Πάνε όλα τα παιδιά σχολείο και κάνουν εμβόλια; Γιατί ορισμένα είναι αποκλεισμένα από τέτοια βασικά αγαθά;**
- Γιατί η ρύπανση στο περιβάλλον αυξάνει;**
- Γιατί τα ναρκωτικά, τα εγκλήματα, η βία κτλ. θεωρούνται μάστιγες της κοινωνίας;**

5. Μπορείτε να σχηματίσετε τη μετοχή παθητικού παρακειμένου σε κάθε ρήμα που υπογραμμίζεται;

• Στη συνέχεια συζητήστε αν σχηματίζεται με διαφορετικό τρόπο από αυτόν που μάθατε.

1. Το ξέρω, κεριά ανάβουν συνήθως στο δείπνο. (κείμεν. 3)

.....

2. Ο Άγγελος εκάλυψε το πρόσωπόν του με τας πτέρυγές του. (κείμεν. 1)

.....

3. Ανασηκώνομαι στο κρεβάτι μου. (κείμεν. 6)

.....

4. Κουκουλώνομαι και κάνω την κοιμισμένη. (κείμεν. 6)

.....

5. Κατεβαίνοντας τις σκάλες, σκέφτηκα ότι θα έτρωγα

**ευχαρίστως μια μακαρονάδα αλά
μπολονέζ. (κείμεν. 3)**

.....

**6. Οι Ασπασίες είναι μέσα και
πίνουν τον καφέ τους. (κείμεν. 6)**

.....

**7. Ήταν, λέει, η Μαρίνα ένα κορίτσι
ξένοιαστο. (κείμεν. 6)**

.....

**8. Τις άκουγα τόσο συγκινημένες,
λες και είχαν δει μπροστά τους ολο-
ζώντανο τον Μπραντ Πιτ. (κείμεν. 6)**

.....

**9. Νομίζω πως μεγάλωσαν σαν του
φίλου του Πινόκιο, που έγινε
γαϊδούρι. (κείμεν. 6)**

.....

Μαθαίνω ότι:

Οι μετοχές του παθητικού παρακειμένου τελιώνουν σε:

► **-μμένος**

στα ρήματα που έχουν χαρακτήρα χειλικό (π, β, φ), π.χ.
ανάβω – αναμμένος.

► **-ωμένος**

α. στα ρήματα που τελιώνουν σε
-ώνω, π.χ.

κουκουλώνω – κουκουλωμένος

β. σε ορισμένα ανώμαλα ρήματα
όπως: *βλέπω – ιδωμένος,*

λέγω – ειπωμένος,

γίνομαι – γινωμένος,

κάνω – καμωμένος,

πίνω – πιωμένος,

τρώγω – φαγωμένος.

6. Αξιοποιήστε τις παραπάνω μετοχές σε δικές σας φράσεις που αναφέρονται στα κοινωνικά προβλήματα που συζητήσαμε.

ΣΤ

**ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΛΟΓΟΥ**

Ακούω και μιλώ

1. Παρακολουθήσατε την ομιλία ενός εκπροσώπου μιας θεραπευτικής κοινότητας (π.χ. Ιθάκη, Διάβαση, 18 άνω κτλ.) σε εκδήλωση του Δήμου της περιοχής σας. Στο μεγαλύτερο μέρος της ομιλίας του αναφέρθηκε στις δυσκολίες επανένταξης στην κοινωνία που αντιμετωπίζουν νέα άτομα-πρώην χρήστες οι οποίοι έχουν αποθεραπευτεί. • Ενημερώστε στη συνέχεια την τάξη σας για την ομιλία αυτή και

παρουσιάστε τα βασικά επιχειρήματα του ομιλητή.

2. «Κι αν σου κάτσει;» Αυτό είναι το σλόγκαν μιας από τις πολλές διαφημίσεις τυχερών παιχνιδιών που προβάλλονται στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Σε ένα διάλογο που θα διεξαχθεί στην τάξη, μία ομάδα μαθητών να επιχειρηματολογήσει υπέρ του διαφημιστικού μηνύματος και των πιθανών αποτελεσμάτων του, ενώ μία άλλη ομάδα να αντικρούσει τα επιχειρήματα της πρώτης ομάδας.

Όλοι έχουμε κάποιον στην σκέψη μας

Όλοι μπορούμε να κάνουμε κάτι

Ενημερωτικό φυλλάδιο του ΚΕ.ΘΕ.Α

Διαβάζω και γράφω

1. Οργανώστε μία συζήτηση στην τάξη στην οποία οι συνομιλητές προσπαθούν να ερμηνεύσουν το φαινόμενο της αύξησης των κρουσμάτων βίας σε ελληνικά γήπεδα.

• Κρίνετε την ποιότητα των επιχειρημάτων που ακούσατε, εξηγώντας γιατί δε σας έπεισαν και στη συνέχεια παρουσιάστε άλλους παράγοντες που προκαλούν τη βία στα γήπεδα. • Οργανώστε τα επιχειρήματά σας με λογική σειρά και προσέξτε, ώστε το υλικό με το οποίο θα ενισχύσετε την επιχειρηματολογία σας να ανταποκρίνεται στην αλήθεια.

2. Το κείμενο 4 (κόμικς) και το κείμενο 7 (τραγούδι) μιλούν για τη μοναξιά του σημερινού ανθρώπου. Πολλοί από σας, όταν τα διάβασαν,

γέλασαν και είπαν ότι «εμείς δε νιώθουμε μοναξιά, όπως οι μεγαλύτεροι, γιατί έχουμε τους φίλους μας». Η θέση τους αυτή έγινε αφορμή να συζητηθεί το θέμα στην τάξη. Εκφράστε την άποψή σας για το θέμα αυτό σ' ένα κείμενο δύο τριών παραγράφων, το οποίο θα είναι βασισμένο στις αρχές ανάπτυξης επιχειρημάτων που μάθαμε παραπάνω.

Διαθεματική εργασία

«Είμαστε αισιόδοξοι για το μέλλον. Δε δειλιάζουμε μπροστά στα προβλήματα» είναι ο τίτλος του πολιτιστικού διήμερου που θα οργανώσει το σχολείο σας στο τέλος του σχολικού έτους.

Χωρισμένοι σε ομάδες:

► **Συλλέξτε φωτογραφικό ή οπτικο-ακουστικό υλικό για προβλήματα που απασχολούν την κοινωνία και τους νέους και κατατάξτε το σε θεματικές ενότητες.**

► **Αναζητήστε με τη συνεργασία του φιλολόγου της τάξης λογοτεχνικά κείμενα (ποίηση-πεζογραφία) μέσα από τα οποία «προβάλλονται» τα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα.**

► **Οργανώστε σε συνεργασία με τον καθηγητή της Μουσικής μια**

εκδήλωση με μουσική και τραγούδια που αναφέρονται σε σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα.

► Γράψτε ποικίλα κείμενα (στίχους, θεατρικό κείμενο, διήγημα κτλ.) για το πώς βιώνετε ή αισθάνεστε εσείς απέναντι σε ανθρώπους ή ομάδες που αντιμετωπίζουν προβλήματα, όπως αυτά που συναντήσαμε στην 8η ενότητα. «Αναρτήστε» αυτά τα κείμενα στην ιστοσελίδα του σχολείου σας. Στείλτε τα και επικοινωνήστε με άλλα σχολεία της Ελλάδας και του εξωτερικού μέσω του διαδικτύου και του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ζητώντας να ανταλλάξετε απόψεις.

**Χρήσιμες ηλεκτρονικές
διευθύνσεις**

<http://www.photo-zone.net>

(δικτυακός τόπος για ξενάγηση στο χώρο της φωτογραφίας)

<http://www.okana.gr> (η ηλεκτρονική διεύθυνση του Οργανισμού Κατά των Ναρκωτικών)

<http://www.uefa.com> (δικτυακός τόπος της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Ποδοσφαίρου όπου υπάρχει υλικό και για θέματα αθλητικής βίας)

ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ Σ' ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ

► Μετοχές έχουν στην ενεργητική φωνή ο και στην παθητική ο και ο

► Η μετοχή με σημασία

επιθέτου λέγεται

επιρρήματος λέγεται

► Οι λέξεις *καλή* και *μέρα*
σχηματίζουν το σύνθετο
..... και το παρασύνθετο

► Το ονοματικό σύνολο *γυαλιά*
ηλίου είναι

► Το σύνολο των λογικών προτά-
σεων με τις οποίες υποστηρίζουμε
μια πεποίθηση ή μια θέση λέγεται

9η ενότητα

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟ ΜΑΓΙΚΟ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΟΣ

Ευγενίδειο Ίδρυμα,
<http://www.eugenfound.edu.gr>

Σ' αυτή την ενότητα:

Θα μιλήσουμε και θα γράψουμε ταξιδεύοντας στον κόσμο του διαστήματος.

Θα κατανοήσουμε τη σημασία και τεχνική της διατύπωσης ορισμών σε όλα τα μαθήματα.

Θα μάθουμε να οργανώνουμε τα επιχειρήματά μας με λογική αλληλουχία στα υπόλοιπα μαθήματα του σχολείου.

Θα εξοικειωθούμε με τη χρήση ποικίλων λεξικών.

A

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Κείμενο 1 Ανάμεσα στους αστεροειδείς

Βδομάδα με βδομάδα ο Εξερευνητής I απομακρυνόταν από τη Γη με κατεύθυνση προς το Δία ακολουθώντας την τροχιά του σαν τρένο πάνω στις ράγες του. Αντίθετα με τα πλοία που όργωναν τις γήινες θάλασσες, δεν είχε ανάγκη ούτε κι από την πιο ασήμαντη αλλαγή πορείας. Η διαδρομή του είχε καθοριστεί σύμφωνα με τους νόμους της παγκόσμιας έλξης και δεν κινδύνευε να συναντήσει ούτε ανεμοστρόβιλους ούτε υφάλους. Δεν υπήρχε ακόμα κίνδυνος να συγκρουστεί με κάποιο άλλο σκάφος γιατί δεν υπήρχε κανένα,

φτιαγμένο από ανθρώπινα τουλάχιστον χέρια, ανάμεσα σ' αυτόν και στα απομακρυσμένα άστρα.

Μα το διάστημα μέσα στο οποίο εισέδουε τώρα, δεν ήταν καθόλου άδειο. Τη νεκρή περιοχή, που τα σύνορά της ετοιμάζονταν τώρα να περάσουν την αυλάκωναν οι τροχιές ενός εκατομμυρίου αστεροειδών από τους οποίους οι δέκα χιλιάδες μόνο ήσαν γνωστοί στους αστρονόμους της Γης. Τέσσερις από τους αστεροειδείς αυτούς είχαν διάμετρο μεγαλύτερη από εκατό μίλια. Οι περισσότεροι ήταν βράχοι γιγαντιαίοι που παρέμεναν αιώνια στο κενό. Δεν υπήρχε καμιά άμυνα εναντίον τους. Κι ο πιο μικρός ακόμα μπορούσε να καταστρέψει το σκάφος πέφτοντας πάνω του, με ταχύτητα μερικών δεκάδων

χιλιάδων μιλίων την ώρα. Ο κίνδυνος ωστόσο αυτός δεν ήταν μεγάλος. Υπήρχε κατά μέσο όρο ένας αστεροειδής σ' ένα εκατομμύριο κυβικά μίλια κι η πιθανότητα ότι το διαστημόπλοιο θα μπορούσε να βρεθεί στην ίδια θέση την ίδια στιγμή ήταν κάτι που δεν απασχολούσε τον Πουλ και τον Μπόουμαν. [...]

Παρακολουθούσαν με θαυμασμό το χαλίκι αυτό του διαστήματος που ταξίδευε στον ουρανό, με την ίδια συγκίνηση που έπρεπε να είχαν νιώσει οι ναυτικοί όταν έπειτα από ένα μακρινό ταξίδι αντίκριζαν μια παραλία, που δεν μπορούσαν να προσεγγίσουν. Γνώριζαν πως ο 7794 ήταν ένα κομμάτι βράχου χωρίς ζωή κι αέρα. Μ' αυτό δεν επηρέασε καθόλου τα αισθήματά τους. Ήταν η μόνη στερεή ύλη που

συναντούσαν πριν φτάσουν στο Δία, έπειτα από διακόσια εκατομμύρια μίλια. [...]

Ο αστεροειδής ταξίδευε με τριάντα περίπου μίλια το δευτερόλεπτο κι οι επιβάτες του Εξερευνητή Ι δε διέθεταν παρά μερικά μόνο λεπτά για να τον παρατηρήσουν από κοντά. Οι αυτόματες συσκευές τράβηξαν αρκετές δεκάδες φωτογραφίες κι οι ήχοι των ραντάρ καταγράφηκαν προσεκτικά για να τους αναλύσουν στο μέλλον. Δεν τους έμενε παρά ο απαραίτητος χρόνος για μια μόνο άμεση εξέταση. Η βολίδα που θα χρησιμοποιούσαν δε θα μετέφερε κανένα όργανο, γιατί κανένα δε θα μπορούσε ν' αντέξει σε μια παρόμοια σύγκρουση. Θα εξαπέλυαν ένα μεταλλικό βλήμα που θα προσέκρουε στον αστεροειδή.

Ο Πουλ κι ο Μπόουμαν, λίγο πριν από την πρόσκρουση, ετοιμάστηκαν να συγκεντρώσουν όλη τους την προσοχή πάνω του. Το πείραμα αυτό, αν κι απλό, θα τους επέτρεπε να ελέγξουν την ακρίβεια των οργάνων τους. Σκόπευαν πραγματικά ένα στόχο μερικών δεκάδων μέτρων σ' απόσταση χιλιάδων χιλιομέτρων.

Ξαφνικά στη σκοτεινή πλευρά του αστεροειδή προκλήθηκε μία εκτυφλωτική έκρηξη. Το μικρό μεταλλικό βλήμα έφθασε με ταχύτητα μετεωρίτη και σ' ένα κλάσμα του δευτερόλεπτου όλη η ενέργεια μεταβλήθηκε σε θερμότητα. Ένας πίδακας από πυρακτωμένα αέρια φάνηκε για λίγα μόνο δευτερόλεπτα μέσα στο διάστημα και τα διάφορα όργανα, πάνω στο διαστημόπλοιο,

κατέγραψαν το φάσμα που γρήγορα εξαφανίστηκε. Στη Γη οι ειδικοί θα το ανέλυαν και θα μελετούσαν την πυράκτωση των ατόμων. Κι έτσι για πρώτη φορά θα γνώριζαν τη σύνθεση της επιφάνειας ενός αστεροειδούς.

Σε μια ώρα μέσα ο 7794 ξανάγινε άστρο. Κι είχε εξαφανιστεί όταν ο Μπόουμαν άρχισε πάλι τη βάρδια του.

Έμειναν μόνοι και πάλι. Και θα έμεναν, ώσπου να εμφανιστούν οι εξωτερικοί δορυφόροι του Δία. Μα αυτό θα γινόταν έπειτα από τρεις μήνες.

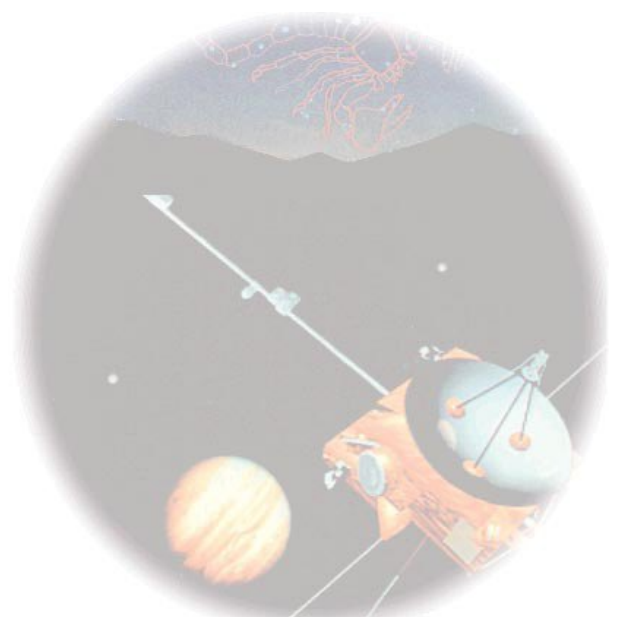
Άρθουρ Κλαρκ, 2001 *Οδύσσεια του διαστήματος*, μτφρ. Γ. Αγγέλου, εκδ. Κάκτος, 1977

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Τι ήταν οι αστεροειδείς που θα συναντούσε ο Εξερευνητής I και πόσο επικίνδυνοι ήταν;

2 Με ποιο πείραμα ο Πουλ και ο Μπόουμαν έλεγξαν την ακρίβεια των οργάνων του Εξερευνητή I και παράλληλα πήραν πληροφορίες για έναν αστεροειδή;

3 Ποιες σκέψεις κάνετε διαβάζοντας για τη δημιουργία του κόσμου ή την εξέλιξη του διαστήματος;

Κείμενο 2 [Πώς γεννήθηκε ο Ήλιος]

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι τις τελευταίες δεκαετίες μάθαμε τόσα πολλά για τους πλανήτες του Ηλιακού Συστήματος, όσα δεν είχε γνωρίσει ο άνθρωπος σε ολόκληρη την ιστορία του πολιτισμού του. Το καταπληκτικό αυτό επίτευγμα το οφείλουμε στα παράξενα και μοναχικά διαστημικά ρομπότ που εξερεύνησαν και περιεργάστηκαν από κοντά τους διαστημικούς μας γείτονες. Χάρη στα αποτελέσματα των ερευνητικών αυτών εξορμήσεων είμαστε σήμερα σε θέση να γνωρίζουμε λεπτομέρειες που προηγουμένως δεν μπορούσαμε ούτε καν να φανταστούμε. Λεπτομέρειες που μας διηγούνται, για παράδειγμα, τη γέννηση και την εξέλιξη του

Ηλιακού μας Συστήματος.

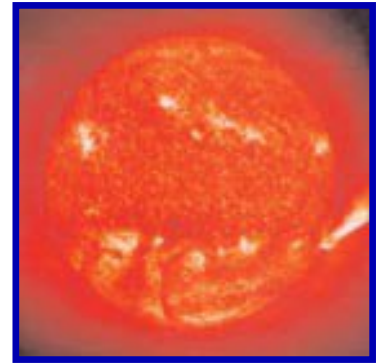
Πριν από πέντε δισεκατομμύρια χρόνια η περιοχή αυτή του Διαστήματος ήταν γεμάτη από άμορφα, πολύχρωμα σύννεφα αερίων και σκόνης. Ύλη σκορπισμένη από κοινά άστρα, ή εκτοξευμένη στην περιοχή αυτή από απόμακρα εκρηγνυόμενα άστρα. Σύννεφα αερίων και σκόνης που πλανιόνταν στο κενό και αναμειγνύονταν με άλλα σύννεφα, σχηματίζοντας έτσι θυλάκους μεγαλύτερης πυκνότητας, που προσέλκυαν όλο και περισσότερη ύλη με τη δύναμη της βαρύτητάς τους.

Εκατομμύρια χρόνια πέρασαν μέχρις ότου κάποια μικρή αστάθεια, που ίσως ήταν η έκρηξη ενός κοντινού άστρου, τάρραξε την ισορροπία του νεφελώματος, με αποτέλεσμα τη συμπύκνωσή του προς το

κέντρο. Και καθώς η βαρύτητα έσπρωχνε τα άτομα όλο και πιο κοντά το ένα στο άλλο, οι συγκρούσεις τους παρήγαν θερμότητα. Βαθιά μέσα στα σύννεφα αυτά η θερμοκρασία ανέβαινε αργά αλλά σταθερά. Σε ένα πολύ μικρό κομμάτι του νεφελώματος αυτού η βαρύτητα επενεργούσε και δούλευε ακατάπαυστα, συγκεντρώνοντας όλο και περισσότερη ύλη, για να σχηματίσει αργότερα ένα απλό κιτρινωπό άστρο που μια μέρα θα το ονόμαζαν Ήλιο.

Διον. Σιμόπουλος, «Ήλιε, ήλιε αρχηγέ...», περ. «ΓΕΩ», εφημ. *ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ*, 27/05/2000

Ο Ήλιος και τα διάφορα
χαρακτηριστικά του,
όπως φωτογραφήθηκε
πρόσφατα από το
τροχιακό αστεροσκοπείο
«SOHO»

Ερωτήσεις κατανόησης

1 Γιατί τις τελευταίες δεκαετίες μάθαμε τόσα πολλά για το Ηλιακό μας Σύστημα, όσα δεν είχαμε γνωρίσει σ' όλη την πορεία του ανθρώπινου πολιτισμού;

2 Πώς φθάσαμε, ύστερα από εκατομμύρια χρόνια, από τα σύννεφα αερίων και σκόνης στη δημιουργία του Ήλιου;

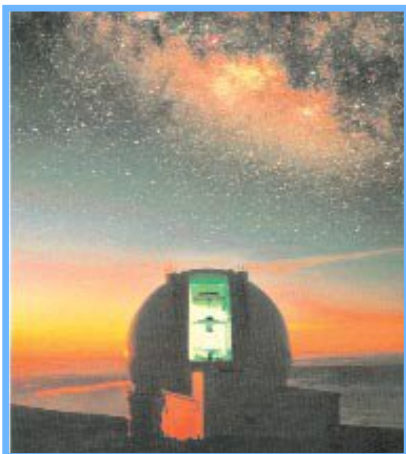

Κείμενο 3 Ταξίδι στο Γαλαξία

***Αν δε στηρίξεις το ένα σου πόδι
έξω από τη Γη ποτέ σου
δε θα μπορέσεις να σταθείς
επάνω της***

**Οδυσσέας Ελύτης, *Μαρία Νεφέλη*,
εκδ. Ίκαρος, 1980**

A. Ο δικός μας Γαλαξίας

**Όλα τ' άστρα, που
βλέπουμε κάθε βράδυ
στον ουρανό ανήκουν
στην ξεχωριστή μεγάλη
οικογένεια άστρων του
δικού μας Γαλαξία. Και**

όλα αυτά δεν είναι παρά τα γειτονικά μας μόνον άστρα. Γιατί ο Γαλαξίας μας αποτελείται από δεκάδες δισεκατομμύρια ακόμα άστρα, που επειδή είναι πάρα πολύ μακριά

από μας φαίνονται ότι σχηματίζουν μια γαλακτόχρωμη αμυδρά φωτισμένη λωρίδα που διασχίζει τον ουρανό της Γης από τη μια άκρη στην άλλη. Διά μέσου των αιώνων αυτή η μεγάλη γαλακτώδης ταινία του ουρανού κέντρισε τόσο τη φαντασία όσο και την περιέργεια του ανθρώπινου νου. Γι' αυτό οι πρώτες εντυπώσεις για το Γαλαξία μας, όπως φαίνεται από τη Γη, ήταν παράξενες και άλλαζαν από λαό σε λαό, επηρεασμένες από τα σπουδαιότερα στοιχεία του κάθε πολιτισμού. Σήμερα πάντως ένα διαστημικό ταξίδι στο εσωτερικό της αστρικής αυτής πολιτείας των 100 δισεκατομμυρίων άστρων θα μας αποκάλυπτε περιοχές, όπου στο χωνευτήριο των αέριων νεφελωμάτων δημιουργούνται τα υλικά για τη γέννηση νέων άστρων,

νέων πλανητών και αυτής ακόμα της ζωής.

B. Τι είναι το έτος φωτός

Όταν πολλές φορές θέλουμε να αναφερθούμε σε κάτι που έχει τεράστιες διαστάσεις λέμε ότι πρόκειται για έναν «αστρονομικό αριθμό», γιατί στην αστρονομία οι αποστάσεις είναι τεράστιες. Γι' αυτό όταν θέλουμε να μετρήσουμε αποστάσεις στην αστρονομία δε χρησιμοποιούμε το μέτρο ή το χιλιόμετρο ως μονάδα μέτρησης αλλά το έτος φωτός. Το έτος φωτός είναι η απόσταση που καλύπτει μία ακτίνα φωτός σε ένα χρόνο ταξιδεύοντας με την ταχύτητα του φωτός, που είναι περίπου 300.000 χιλιόμετρα το δευτερόλεπτο και για την ακρίβεια 299.792,458 χιλιόμετρα το δευτερόλεπτο. Οπότε το ένα έτος

φωτός είναι ίσο με 9,5 περίπου
τρισεκατομμύρια χιλιόμετρα.

Ενημερωτικό φυλλάδιο
του Ευγενίδειου
Ιδρύματος, 1999

Ερωτήσεις κατανόησης

- 1** Ο Γαλαξίας μας έχει μόνο τα άστρα που βλέπουμε κάθε βράδυ στον ουρανό;
- 2** Τι θα μας αποκάλυπτε ένα διαστημικό ταξίδι στο εσωτερικό του Γαλαξία μας;

B ΟΡΙΣΜΟΣ

Ακούω και μιλώ

- 1.** Παρακολουθήσατε στην τηλεόραση ένα ντοκιμαντέρ για το Γαλαξία

μας. Ανάμεσα στις άλλες πληροφορίες ακούστηκε και ο όρος «έτη φωτός». Οι γονείς σας σας ζητούν να τους εξηγήσετε τι σημαίνουν οι όροι αυτοί. Προσπαθήστε να το κάνετε αξιοποιώντας το υλικό του κειμένου 3 και κυρίως το φωτογραφικό υλικό που το συνοδεύει.

2. Σε μια επίσκεψη του σχολείου στο Πλανητάριο του Ευγενίδειου Ιδρύματος ακούσατε πώς δημιουργήθηκε ο Ήλιος. Προσπαθήστε να μεταφέρετε αυτές τις πληροφορίες σ' ένα συμμαθητή σας που δεν μπόρεσε να έρθει στην επίσκεψη βασισμένοι στις πληροφορίες του κειμένου 2 και στις φωτογραφίες του Ήλιου που ακολουθούν.

περ. «ΓΕΩ», εφημ.
ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 27/05/2000

Η φωτόσφαιρα,
η ορατή επιφάνεια του
Ήλιου

Ο φωτεινός δίσκος του
Ήλιου

Το ηλιακό στέμμα στη
διάρκεια μιας ολικής
έκλειψης του Ήλιου

Διαβάζω και γράφω

1. Διαβάζοντας προσεκτικά την παράγραφο «Τι είναι το έτος φωτός» (κείμ. 3) υπογραμμίστε τη λέξη έτος φωτός. Με ποια λέξη αρχίζει η παρουσίαση του ορισμού;

- Η λέξη *απόσταση* που ακολουθεί αναφέρεται σε κάτι γενικότερο;
- Πιστεύετε ότι θα ήταν πλήρης ο ορισμός του έτους φωτός εάν σταματούσαμε σ' αυτή τη λέξη;

- Η πρόταση που ακολουθεί που καλύπτει... του φωτός τι έρχεται να διευκρινίσει;
- Ακολουθώντας τα ίδια βήματα, φτιάξτε ένα δικό σας ορισμό μιας λέξης που έχει σχέση με το διάστημα.

Μαθαίνω ότι:

- ▶ Με τον ορισμό προσπαθούμε να προσδιορίσουμε μια λέξη-έννοια διακρίνοντας την από όλες τις άλλες.
- ▶ Η απόδοση του ορισμού μιας έννοιας είναι ιδιαίτερα απαιτητική εργασία αλλά πολύ ενδιαφέρουσα και χρήσιμη για τη γραπτή και προφορική μας επικοινωνία.
- ▶ Για την απόδοση ενός απλού ορισμού ξεκινάμε από την έννοια που θα ορίσουμε (την οριστέα

έννοια), μεταβαίνουμε σε μια γενικότερη κατηγορία στην οποία εντάσσεται η έννοια (η λέξη αυτή λέγεται γένος) και καταλήγουμε στην παρουσίαση των στοιχείων που διαφοροποιούν την έννοια που ορίζουμε από όλες τις άλλες που ανήκουν στην ίδια κατηγορία. Εντοπίζουμε δηλαδή τη διαφορά που διακρίνει την έννοιά μας από όλες τις υπόλοιπες. Ας δούμε μαζί ένα παράδειγμα:

Οριστέα έννοια	Γένος	Ειδοποιός διαφορά
μικροσκόπιο (είναι)	το όργανο	που μεγεθύνει αντικείμενα πολύ μικρά για να τα δει το ανθρώπινο μάτι

► Εκτός από τους παραπάνω σύντομους ορισμούς υπάρχουν και οι πιο αναλυτικοί. Πιο συγκεκριμένα, αρχίζουμε με ένα σύντομο ορισμό της έννοιας και στη συνέχεια αναπτύσσουμε χωριστά καθένα από τα χαρακτηριστικά της έννοιας (προσέξτε το κείμενο 1 του Τετραδίου Εργασιών).

2. Διαβάστε τους παρακάτω ορισμούς, υπογραμμίστε τα βασικά τους στοιχεία (οριστέα έννοια, γένος, ειδοποιος διαφορά) και μεταφέρετέ τα μέσα από τα κείμενα στον πίνακα που υπάρχει.

Κείμενο 4 Τι είναι τα ηφαίστεια;

«Ηφαίστεια ονομάζουμε τους σχηματισμούς του εδάφους που δημιουργούνται όταν το μάγμα – δηλαδή το διάπυρο υλικό που βρίσκεται μέσα στη Γη – βγει στην επιφάνεια με τη μορφή της λάβας σχηματίζοντας συνήθως κωνικής μορφής ψηλά ή χαμηλά βουνά».

***Γεωγραφία Α΄ Γυμνασίου, ΟΕΔΒ,
2003***

Κείμενο 5 Ένα πολύ μικρό σωματίδιο!

«Το ηλεκτρόνιο είναι ένα σωματίδιο πολύ μικρότερο και ελαφρύτερο, 2.000 φορές περίπου, από το μικρότερο γνωστό άτομο, το άτομο του υδρογόνου».

Φυσική Β΄ Γυμνασίου, ΟΕΔΒ, 2003

Κείμενο 6 Ο Αιώνας των Φώτων

«Διαφωτισμός είναι το πνευματικό κίνημα που αναπτύχθηκε κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 17ου και κατά τον 18ο αιώνα στην Ευρώπη για τη βελτίωση του ανθρώπου και την ανάπτυξη της κοινωνίας».

***Ιστορία Νεότερη και Σύγχρονη
Γ΄ Γυμνασίου, ΟΕΔΒ, 2003***

Κείμενο 7 [Ως αυτόπτης μάρτυρας]

«Τα Απομνημονεύματα είναι ιστορική διήγηση ή έκθεση γεγονότων που ο συγγραφέας τους τα έζησε ως αυτόπτης μάρτυρας ή πήρε ο ίδιος μέρος σ' αυτά».

***Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας
Γ' Γυμνασίου, ΟΕΔΒ, 2003***

Κείμενο	Οριστέα έννοια	Γένος	Ειδοποιός διαφορά
4			
5			
6			
7			

3. Υποθέστε ότι συμμετέχετε σε μια ομάδα της τάξης σας η οποία έχει αναλάβει να φτιάξει ένα μικρό λεξικό με όρους που θα πρέπει να γνωρίζουν όλοι οι μαθητές της τάξης για να κατανοήσουν καλύτερα όλα τα μαθήματα. • Ξεκινήστε προσπαθώντας να ορίσετε τις παρακάτω έννοιες: Σελήνη, σεισμός, φωτόνιο, Μεσαίωνας, ημερολόγιο, θεώρημα (στα Μαθηματικά).

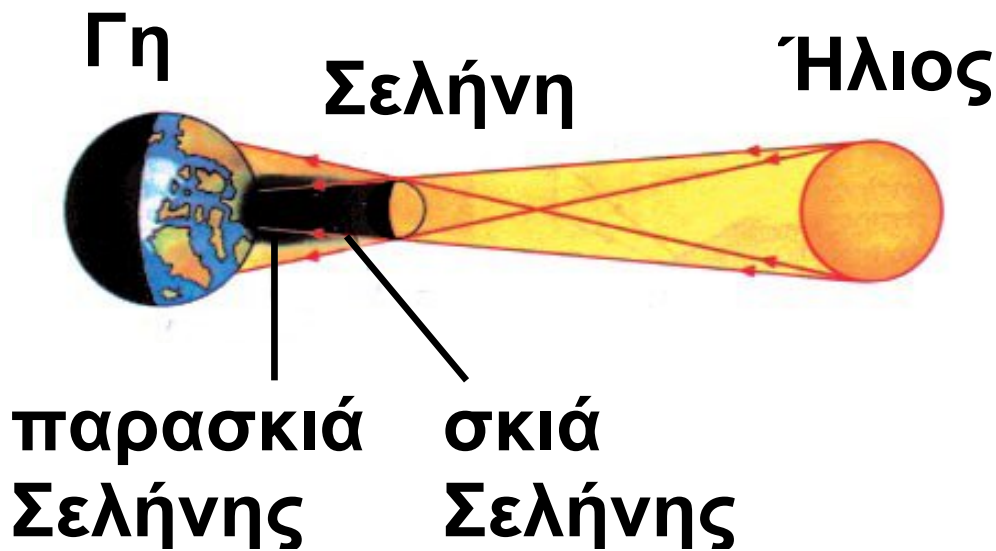
Στην προηγούμενη ενότητα μάθαμε τι είναι το επιχείρημα και μιλήσαμε για την αξία της επιχειρηματολογίας στην παρουσίαση των απόψεων μας. Σ' αυτή την ενότητα θα καταλάβουμε πόσο σημαντικό είναι να παρουσιάζουμε με επιχειρήματα και με λογική σειρά τις σκέψεις μας σ' όλα τα υπόλοιπα μαθήματα του σχολείου.

Κείμενο 8 Η έκλειψη Ηλίου

Η Σελήνη, κατά την περιφορά της γύρω από τη Γη, βρίσκεται ορισμένες φορές σε ευθεία γραμμή ανάμεσα στη Γη και στον Ήλιο. Τότε η σκιά της Σελήνης σχηματίζεται επάνω στη Γη. Γύρω από τη

σκοτεινή περιοχή της σκιάς της Σελήνης σχηματίζεται και μια άλλη μεγαλύτερων διαστάσεων, αμυδρά φωτιζόμενη περιοχή. Είναι η περιοχή της παρασκιάς. Η παρασκιά σχηματίζεται, γιατί φτάνει φως μόνο από ορισμένα σημεία του Ηλίου. Όσοι βρίσκονται στην περιοχή της σκιάς της Σελήνης δε βλέπουν τον Ήλιο¹ λέμε ότι παρατηρούν μια *ολική έκλειψη Ηλίου*. Όσοι όμως βρίσκονται στην περιοχή της παρασκιάς βλέπουν ένα μόνο τμήμα του ηλιακού δίσκου. Παρατηρούν μια *μερική έκλειψη Ηλίου*.

Φυσική Β΄ Γυμνασίου, ΟΕΔΒ, 2003

Κείμενο 9 Ο ήλιος είναι πηγή ζωής

Ο Ήλιος είναι η πηγή όλων των φυσικών φαινομένων που συμβαίνουν πάνω στον πλανήτη μας. Η ακτινοβολία του ζεσταίνει την ατμόσφαιρα και προκαλεί τους ανέμους και τις βροχές, ενώ ταυτόχρονα με τη βοήθεια των φυτών και της φωτοσύνθεσης συντηρεί τη ζωή. Αν η θερμότητά του μειωνόταν, έστω και ελάχιστα, η Γη θα μετατρέπóταν

σε έναν παγωμένο κόσμο, ενώ αν αυξανόταν έστω και λίγο, μεγάλο μέρος των οργανισμών της θα εξαφανιζόταν από την αφόρητη ζέστη.

*Γεωγραφία Α΄ Γυμνασίου,
ΟΕΔΒ, 1997*

Ακούω και μιλώ

1. Ο καθηγητής της Φυσικής σας ζητάει με βάση όσα συζητήσατε και διαβάσατε στο κείμενο 8 να εξηγήσετε στην υπόλοιπη τάξη γιατί τον επόμενο μήνα θα παρατηρήσουμε μία μερική έκλειψη Ηλίου από την Ελλάδα.

2. Στη Γεωγραφία (κείμεν. 9) έχετε διαβάσει ότι ο Ήλιος είναι πηγή ζωής. Τότε πώς δικαιολογείτε τις συμβουλές των ειδικών «να μην εκθέτετε για πολλή ώρα το σώμα

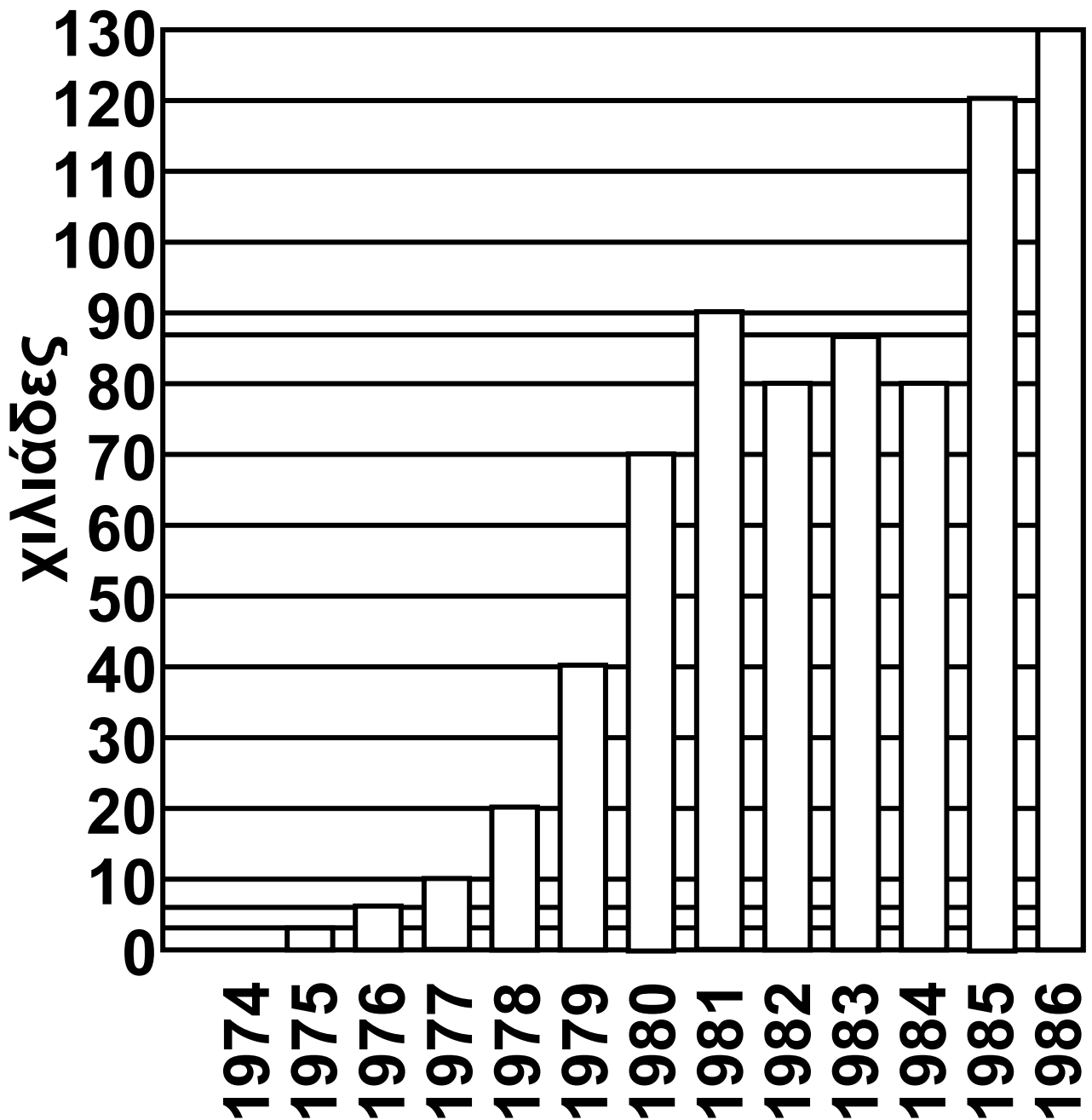
σας στις ακτίνες του ήλιου το καλοκαίρι»; • Απαντήστε σε μια φίλη σας που αγνοεί αυτές τις συμβουλές οργανώνοντας τα επιχειρήματά σας με λογική σειρά.

Κείμενο 9 Ενέργεια από τον ήλιο

Με τη βοήθεια του παρακάτω ραβδογράμματος απαντήστε στα ερωτήματα που ακολουθούν:

ΠΩΛΗΣΕΙΣ ΗΛΙΑΚΩΝ ΘΕΡΜΟΣΙΦΩΝΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

- α) Πόσοι περίπου ηλιακοί θερμοσίφωνες πουλήθηκαν κάθε έτος; Συντάξτε έναν πίνακα.
- β) Ποιες χρονιές παρουσιάστηκε μείωση πωλήσεων σε σχέση με τις προηγούμενες;
- γ) Πότε παρουσιάστηκε η μεγαλύτερη αύξηση πωλήσεων σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά;
- δ) Πότε παρουσιάστηκε η μεγαλύτερη επί τοις εκατό αύξηση σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά;
- ε) Πόσοι ηλιακοί θερμοσίφωνες λειτουργούσαν μέχρι το τέλος του 1986 στη χώρα μας;

*Μαθηματικά Β΄ Γυμνασίου,
ΟΕΔΒ, 2003*

Κείμενο 11 [Ο ήλιος προστάτης]

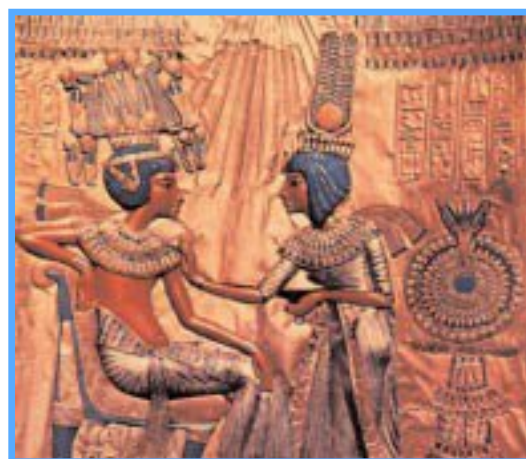
**Ο ήλιος ο ηλιάτορας
ο πετροπαιχνιδιάτορας**

**από την άκρη των ακρών
κατηφοράει στο Ταίναρο**

**φωτιά 'ναι το πιγούνι του
Χρυσάφι το πιρούνι του**

**Οδυσσέας Ελύτης, Ο ήλιος ο
ηλιάτορας, εκδ. Ίκαρος, 1978**

**Ο θεός Ήλιος
προστατεύει τον
Τουταγχαμών και τη
βασίλισσα του**

**περ. «ΓΕΩ», εφημ.
ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 27/05/2000**

Διαβάζω και γράφω

1. Στο μάθημα των Μαθηματικών δόθηκε το παραπάνω ραβδόγραμμα (κείμεν. 10). Προσπαθήστε να το «αποκρυπτογραφήσετε» απαντώντας μεθοδικά στις ερωτήσεις που το συνοδεύουν και συντάξτε μια παράγραφο με στόχο να πείσετε κάποιον ότι τον συμφέρει το άνοιγμα μιας επιχείρησης που πουλά ηλιακούς θερμοσίφωνες.

2. Αντλώντας υλικό από τις ιστορικές σας γνώσεις (Βιβλίο Ιστορίας Α΄ Γυμνασίου) για τον πολιτισμό της Αιγύπτου, προσπαθήστε να ερμηνεύσετε την «κυρίαρχη» παρουσία του Ήλιου στην παραπάνω παράσταση (κείμεν. 11). • Ποια στοιχεία της παράστασης αυτής (χώρος, ένδυμα κτλ.) δηλώνουν την

ανώτερη κοινωνική θέση των
συγκεκριμένων προσώπων;

**3. Ποια εικόνα του Ήλιου μάς δίνει
ο Οδυσσέας Ελύτης στο παραπάνω
ποίημα;**

ΧΡΗΣΗ ΛΕΞΙΚΩΝ

Κείμενο 12

**ο ήλιος (ΟΥΣ.) 1. ουράνιο σώμα
που φωτίζει και ζεσταίνει τη γη
*Ξύπνησε πολύ πρωί για να
απολαύσει την ανατολή του ήλιου.*
2. το φως του ήλιου, καθώς και το
μέρος που φωτίζει και ζεσταίνει ο
ήλιος
*Μ' έκαψε ο ήλιος.
Κάθισε στον ήλιο για να μαυρίσει.***

3. κίτρινο λουλούδι που μοιάζει στο σχήμα με τον ήλιο και γυρίζει προς αυτόν

Από τους σπόρους του ήλιου βγαίνει το ηλιέλαιο.

ΣΥΝΩΝ.: ηλιοτρόπιο, ηλίανθος

ΣΥΓΓ.: ηλιακός, ηλίαση, ήλιο, λιακάδα, λιάζω, λιαστός, λιακωτό

ΣΥΝΘ.: ηλιοβασίλεμα, ηλιοθεραπεία, ηλιόφως, ηλιοτρόπιο, ηλίανθος, ηλιόσπορος, ηλιόλουστος, ηλιοστάσιο, ευήλιος, ανήλιος, ηλιοκαμένος, ηλιοφάνεια, λιόγερμα, λιοπύρι, λιόφωτο, ανήλιαγος

ΠΡΟΣΟΧΗ: η λέξη *ήλιος* δεν έχει πληθυντικό αριθμό στην πρώτη και στη δεύτερη σημασία.

Άννα Βακαλοπούλου και Άννα Ιορδανίδου, Το λεξικό του δημοτικού, εκδ. Πατάκη, 1998

Ακούω και μιλώ

1. Δείτε το λήμμα «ήλιος» του λεξικού αυτού που απευθύνεται σε μαθητές του Δημοτικού. Τι τύπου γραμματικές πληροφορίες δίνει για τη λέξη ήλιος; • Πού τις εντοπίζετε;
2. Το λεξικό καταγράφει τρεις σημασίες για τη λέξη ήλιος. Πώς σχετίζονται αυτές οι σημασίες μεταξύ τους;
3. Τι άλλου τύπου πληροφορίες δίνει το λεξικό για τη λέξη ήλιος;

Μαθαίνω για τα είδη λεξικών

Το λεξικό που είδαμε στο κείμενο 12 είναι ένα ερμηνευτικό λεξικό ελληνικής γλώσσας για μικρά παιδιά και οι πληροφορίες που δίνει είναι προσαρμοσμένες στις

ανάγκες των συγκεκριμένων χρηστών. Έτσι, έχουμε χρήστες:

▶ με μητρική γλώσσα τα ελληνικά
☛ το λεξικό περιλαμβάνει μόνο ελληνική γλώσσα

▶ που είναι μικρής ηλικίας
☛ το λεξικό χρησιμοποιεί απλή και κατανοητή γλώσσα

▶ που θέλουν να καταλάβουν τι σημαίνει μια λέξη
☛ το λεξικό επεξηγεί τις σημασίες με ορισμούς, συνώνυμα, αντίθετα, παραδείγματα ...

▶ που θέλουν να δουν πώς γράφεται μια λέξη
☛ το λεξικό δίνει την ορθογραφία των λέξεων

Κείμενο 13

ήλιος ¹ ο [ίλιος] 018 γεν. και ηλίου:

1α. φωτεινό ουράνιο σώμα που αποτελεί το κέντρο του πλανητικού συστήματος στο οποίο ανήκει και η γη: *Η Γη στρέφεται γύρω από τον άξονά της και γύρω από τον Ήλιο. Έκλειψη ηλίου.*

Καυτός/λαμπερός/μεσημεριανός/ ~.

Ο ~ ζεσταίνει / θερμαίνει / καίει / λάμπει. Ο ~ του μεσονυχτίου,

φυσικό φαινόμενο των πολικών περιοχών. Ανατολή / δύση ηλίου. Οι ακτίνες του ήλιου. Βγήκε / βασίλεψε ο ~. Η χώρα του ανατέλλοντος ηλίου, η Ιαπωνία.

Η (μτφ.) σε ένδειξη μεγαλοπρέπειας και μεγαλείου:

Ο βασιλιάς Ήλιος, ο Λουδοβίκος

1δ´ β. (αστρον.) κάθε ουράνιο σώμα που αποτελεί το κέντρο ενός πλανητικού συστήματος.

2. η ακτινοβολία, το φως, η θερμότητα του ήλιου και το μέρος που φωτίζει και το θερμαίνει ο ήλιος: *Το σπίτι έχει πολύ ήλιο / το λούζει ο ~. Κάθεται με τις ώρες στον ήλιο, για να μαυρίσει. Μ' έκαψε ο ~. Γυαλιά ηλίου. Τον ζάλισε ο ~. Πριν πέσει ο ~, πριν από τη δύση του.*

ΦΡ ~ με δόντια, για χειμωνιάτικη ηλιόλουστη αλλά παγερή μέρα. δεν έχει στον ήλιο μοίρα, δεν έχει κανένα στήριγμα, καμιά προστασία στη ζωή. *μια θέση** στον ήλιο. *ζει πίσω από τον ήλιο*, απομονωμένος, μακριά από τον κόσμο. (λόγ.) *ηλίου φαινότερον**. (γνωμ.) *ο ύπνος** τρέφει το παιδί κι ο ~ το μοσχάρι...

[αρχ. ήλιος]

ήλιος² ο: το φυτό ηλίανθος. [< ήλιος¹, επειδή μοιάζει στο σχήμα και στρέφεται προς αυτόν]

Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής, Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη, 1999 (1η ανατύπωση)

- προφορά ■ σημασίες
- διαφοροποίηση σημασίας
- επιστημονικός κλάδος
- φράσεις ■ ετυμολογία
- δύο λήμματα

Κείμενο 14

ήλιος (ο) {κ. ηλί-ου· -ων, -ους} 1. ο αστέρας που αποτελεί το κέντρο του ηλιακού συστήματος, γύρω από τον οποίο περιστρέφονται οι πλανήτες και από τον οποίο παίρνουν φως και θερμότητα: *φάσμα / ακτινοβολία περιστροφή / πυκνότητα θερμοκρασία του* ~ 2. αυτός ο αστέρας, όπως γίνεται αντιληπτός στη γη, σε σχέση με τη

θέση του στον ουρανό, τη θερμότητα που παράγει, το χρόνο κατά τον οποίο γίνεται ορατός κ.λπ.: ο ~ δεν έχει ανατείλει ακόμα // δεν μπορούσε να κοιτάξει τον ~ χωρίς γυαλιά//ο ~ της Ελλάδας//έκλειψη ηλίου (βλ. λ. έκλειψη)· **ΦΡ.** (α) βγαίνει ο ήλιος (i) ανατέλλει, ξεκινά η μέρα: μόλις βγει ο ήλιος, θα ξεκινήσουμε (ii) έχει ηλιοφάνεια (β) η χώρα του ανατέλλοντος ηλίου η Ιαπωνία [...] **3.** (συνεκ.) το φως και η θερμότητα που εκπέμπει αυτός ο αστέρας: ο εκτυφλωτικός ~ του μεσημεριού // ο ~ έμπαινε γλυκά από το ανοικτό παράθυρο // βγήκε να ζεσταθεί λιγάκι στον ~ // η άμμος έκαιγε από τον ~ ! **(καθημ.)** κάθομαι στον ήλιο κάνω ηλιοθεραπεία, εκτίθεμαι στις ηλιακές ακτίνες: κάθεται με τις ώρες στον ήλιο,

για να μαυρίσει [...]

4. (συνεκ.) ο ωραίος, ηλιόλουστος καιρός: *σήμερα έχει ~, είναι χαρά θεού έξω*

5. κάθε αυτόφωτο ουράνιο σώμα, που αποτελεί κέντρο ηλια-κού συστήματος: *τα άστρα της νύχτας είναι οι ~ άλλων πλανητικών συστημάτων*

6. σχέδιο ή συμβολική αναπαράσταση του αστέρα αυτού, π.χ. ως κύκλου περιβεβλημένου με ακτίνες ή ζωγραφισμένου με ανθρώπινα χαρακτηριστικά προσώπου (μάτια, στόμα κ.λπ.): *ζωγράφισε έναν ~ στην άκρη του τετραδίου της // ο ~ της Βεργίνας*

7. (μτφ.) (α) οτιδήποτε προσεγγίζει τη λάμψη και την αίγλη του αστέρα αυτού: *ο ~ της δικαιοσύνης (ο Χριστός)* (β) (συχνά και ως προσφώνηση αγαπημένου προσώπου): *ήλιε μου!*

8. το φυτό ηλίανθος και το άνθος του (η κεφαλή του) (βλ. λ.)

☛ ΣΧΟΛΙΟ λ. δασύνω, συνίζηση, καινός.

[ΕΤΥΜ. < αρχ. +ήλιος / άέλιος < *σᾶφέλιος < Ι.Ε. *sawel-«ήλιος», πβ. σανσκρ. Sūra-, λατ. Sol, γαλλ. Soleil, ιρλ. Skil. γοτθ. sūil, sunno, γερμ. Sonne, αγγλ. sun κ.ά. Παράγ. άπηλιώτης (βλ. λ.)].

*Λεξικό της Νέας Ελληνικής
Γλώσσας, Κέντρο Λεξικολογίας,
Γ. Μπαμπινιώτη, Ιούλιος 1998
(επανεκτύπωση) (απόσπασμα)*

■ κλίση ■ σημασίες ■ φράσεις
■ επίπεδο γλώσσας □ ετυμολογία

Κείμενο 15

ήλι-ος ηη {18D> (και ή-λιος) {18B}

1. sun: έχω τον ήλιο στα μάτια μου, have the sun is one's eyes. κάθομαι

στον ήλιο, sit in the sun. μην κάθεται στον ήλιο / φύγε από τον ήλιο! Come out of the sun.

σηκώνομαι με την ανατολή του ~ ου, rise with the sun, τράβα τις κουρτίνες να κλείσεις τον ήλιο / να μπει μέσα ο ήλιος, draw the

curtains to shut out / to let in the sun. ο ~ ος του μεσονυχτίου, the midnight sun, καπέλο του ήλιου, sun-bonnet, sunhat.

κάσκα του ήλιου, sunhelmet. γυαλιά ~ ου, sunglasses. Ομπρέλα του ήλιου, sunshade.

τέντα του ήλιου, sun-

awning. Ο θεός - ~ ος the sun-god.

(Π.Δ.) ο ~ ος της δικαιοσύνης, the sun of righteousness.

θα 'χουμε ήλιο ή βροχή αύριο; will it be sunny or wet tomorrow? η γάτα έψαχνε για λίγο ήλιο, the cat was looking for a sunny spot / for a suntrap, δεν έχω μοίρα στον ήλιο, have no place in the sun, ουδέν κρυπτόν υπό τον ~ ον*, murder will out. 2. βοτ. sunflower.

Λεξικό Oxford, *Greek-English Learner's Dictionary*, D.N. Stavropoulos & A. S. Hornby, Oxford University Press 1977

- σημασίες
- παράδειγμα και μετάφραση του παραδείγματος
- επιστημονικός κλάδος

Κείμενο 16

417. ΣΥΜΠΑΝ

[...]

418. ΑΣΤΕΡΕΣ ΚΑΙ ΑΣΤΕΡΙΣΜΟΙ

[...]

419. ΗΛΙΟΣ

Ούσ. **ἥλιος.** [ποιητ.] ἄρμα ἡλίου, ἄστρον τῆς ἡμέρας, μύδρος διάπυρος, Φαέθων, Φοῖβος, Φοῖβος Ἀπόλλων, Ὑπερίων | δίσκος τοῦ ἡλίου. [ἡ φωτεινὴ ἐπιφάνειά του] φωτόσφαιρα, φωτοσφαῖρα | κηλῖδες ἡλίου, <ἡλιόφως, 770>. ἀνατολή ἡλίου, κ. λιόβγαλμα | δύσις ἡλίου, δυσμαί, κ. δύση, γέρμα-, γύρισμα- τοῦ ἡλίου, (ἡλιο)βασίλεμα, ἡλιόγερμα.

Ρ.ᾶμ. <ἀνατέλλω, 418>, <μεσουρανῶ, 421>, <δύω, 418>.

Ἐπίθ. ἡλιακός. [ὁ παρά τον ἥλιον] παρήλιος, <ἀνήλιος, 770>.

[...]

ΕΙΔΗ ΦΥΤΩΝ

511. ΚΟΣΜΗΤΙΚΑ

Ούσ. αίγό-, κ. άγιό-κλημα | άκακία ή
φαρνεσιανή, κ. γαζία | άκακία τής
Κωνσταντινουπόλεως, κ.
γκιουλμπρισίμι | άλθαία ή
ροδανθής, κ. δεντρομολόχα |
άμάραντον, κ. σταθούρι | άνεμώνη,
κ. άγριοπαπαρούνα | αντίρρινον,
λυκόστομο, σκυλάκι | βαλσαμίνη, κ.
σκουλαρίκια τής βασίλισσας |
βατράχιον, κ. νεραγκούλα | βεγονία,
κ. μπιγκόνια | γαρδενία, κ. γαρδένια
| γεράνι(ον)! γλαδίολος, κ.
γλαδιόλα, γκλαγέλ, | δάλεια, κ.
ντάλια | δαφνοκέρασος (ή), νήριον,
κ. ροδοδ-άφνη, -αφνιά, πικροδάφνη
| **ήλίανθος, κ. ήλιος | ήλιοτρόπιον,**
κ. λιόδρομο, λιοστρόφι | ίασμος, κ.
γιασεμί | ίασμος ό άραβικός,

κ. φούλι | ίξός, κ. μελιός, γκί |
ΐον το άγριον, κ. γιοφύλλι | ΐον το
εΰοσμον, κ. γιούλι | μανουσάκι,
μενεξές. [το άνθος] ΐανθος (ό) | ΐον
το τρίχρουν, κ. πανσές | ΐρις (ή), κ.
κρίνος | κάκτος | καμέλια | κρίνον, κ.
κρίνος | κυκλάμινον, κ. κυκλαμιά,
λαγουδάκι | λείλιον, λείριον |
λευκάνθεμον, κ. αστ-, ασπ-ρολού-
λουδο, άστρο, μαργαρίτα |
μαθθαιολία, κ. βιόλα, βιολέτα | μελία
ή άζεδαράχη, κ. πασχαλιά | μήκων
ή ροιάς, κ. λαλές, παπαρούνα |
μιμηλή-, μιμόζα- ή αΐδήμων, κ. μή
μου άπτου | μυοσώτις, κ. μή με
λησμόνει | μυρσίνη, μύρτος (ή), κ.
(σ)μυρτιά | νάρκισσος, κ. ζαμπάκι,
μανουσάκι | νοϋφαρ, νυμφαία, κ.
ν(ο)ύφαρο | άρτανσία, όρτενσία,
όρτάντζα | πελαργόνιον, κ.
άμπαρόριζα | πολυανθές το

κονδυλόρριζον, κ. για-, δια-τσέντο |
πυράκανθα | ροδῆ, κ. ροδωνιά,
τριανταφυλλιά. [το ἄνθος] ρόδον, κ.
τριαντάφυλλο. [ποικιλ.]
ἐκατόμφυλλον | ροδόδενδρον |
σχοῖνος ὁ μόλλειος, κ.
(ψευτο)πιπεριά | ταγήτης, ταγίτης,
κ. κατιφές τουλίπ-η, κ. -α | ὑάκινθος,
κ. ζουμπούλι | φουξία, κ. φούξια |
χρυσάνθεμον.
Επιθ. ροδοστεφ-ανωμένος,
-άνωτος, -ής | ροδοσκέπαστος |
ροδοειδής. [ἀποτελούμενος ἐκ
ρόδων] ρόδιος, κ. τριανταφυλ-
λένιος, <ροδόχρους, 782.

*Αντιλεξικόν ἢ Ονομαστικόν της
Νεοελληνικῆς Γλώσσης του Θεολ.
Βοσταντζόγλου, 1990 (2η έκδοση)*

- ρήματα σχετικά με τον ήλιο
- παράγωγα επίθετα

Τι μπορώ να βρω στα λεξικό

Υπάρχουν διάφορα είδη λεξικών, που διαφέρουν ως προς τις γλώσσες που καλύπτουν, την οργάνωση του περιεχομένου τους, τις πληροφορίες που δίνουν για κάθε λέξη κτλ.

Τι πληροφορίες μπορεί να βρει κανείς σε ένα λεξικό;

Ανάλογα με το είδος του λεξικού, μπορεί κανείς να αναζητήσει διάφορες πληροφορίες για κάποια λέξη, όπως:

- ▶ ορθογραφία
- ▶ σημασία ή σημασίες
- ▶ συλλαβισμό
- ▶ προφορά
- ▶ ετυμολογία
- ▶ συνώνυμα
- ▶ αντίθετα

- ▶ γραμματικές πληροφορίες [μέρος του λόγου, κλίση, σύνταξη]
- ▶ χρήση [επίπεδο γλώσσας]
- ▶ επιστημονικό τομέα [στο λεξιλόγιο του οποίου ανήκει η λέξη]
- ▶ παραδείγματα χρήσης
- ▶ εκφράσεις, παροιμίες, φράσεις
- ▶ μετάφραση σε άλλη γλώσσα

Διαβάζω και γράφω

1. Δείτε τα λήμματα των λεξικών των κειμένων 13 και 14. Αναλύουν με τον ίδιο τρόπο τις σημασίες της λέξης ήλιος; • Πού, κατά τη γνώμη σας, οφείλεται η διάκριση που κάνει το λεξικό του Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη σε ήλιος¹ και ήλιος²;

2. Με ποιο τρόπο κατατάσσει τις δύο αυτές σημασίες το λεξικό του Βοσταντζόγλου (κείμεν. 16); • Για ποιο λόγο;

3. Υποθέστε ότι συμμετέχετε στην ομάδα σύνταξης ενός λεξικού. Επιλέξτε μία από τις παρακάτω λέξεις και φτιάξτε το λήμμα της: *διάστημα, γαλαξίας, άστρο.*

• Χρησιμοποιήστε ως πηγές το βιβλίο της Γεωγραφίας καθώς και άλλα λεξικά (έντυπα, ηλεκτρονικά και διαθέσιμα στο διαδίκτυο).

Ε ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Στα υπόλοιπα μαθήματα του σχολείου δεν αρκεί η κατοχή γνώσεων. Χρειάζεται και η χρήση του κατάλληλου λεξιλογίου.

Γι' αυτό, σε συνεργασία σε πρώτη φάση με τους καθηγητές των Μαθηματικών, της Φυσικής, της Ιστορίας και των Θρησκευτικών συγκεντρώστε ειδικό λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται σε κάθε μάθημα.

Μαθηματικά	
Φυσική	
Ιστορία	
Θρησκευτικά	

Ακούω και μιλώ

1. Παρακολουθήσατε στον κινηματογράφο μια ταινία επιστημονικής φαντασίας (όπως αυτή στην παρακάτω αφίσα) που σας άρεσε ιδιαίτερα. Παρουσιάστε την υπόθεση του έργου στην παρέα σας και στη συνέχεια σταθείτε ιδιαίτερα στα ειδικά εφέ της ταινίας.

**ΔΕΙΤΕ ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ
ΤΑΙΝΙΑ ΤΡΙΣΔΙΑΣΤΑΤΗ
(3D)**

**3η ΑΠΟΣΤΟΛΗ
3η ΔΙΑΣΤΑΣΗ**

**ΤΡΙΣΔΙΑΣΤΑΤΟΙ
ΚΑΤΑΣΚΟΠΟΙ**

2. Αφού τους αναλύσατε γιατί σας άρεσε η ταινία, η συζήτηση επεκτείνεται στο αν υπάρχει ζωή στο Διάστημα. Χωρισμένοι σε δύο ομάδες, παρουσιάστε η κάθε πλευρά τα επιχειρήματά της.

Διαβάζω και γράφω

1. Στην πόλη σας διοργανώνεται ένας διαγωνισμός για τη συγγραφή διηγήματος επιστημονικής φαντασίας. Θέλοντας να συμμετάσχετε στο διαγωνισμό, γράφετε ένα τέτοιο διήγημα με κεντρικό πρωταγωνιστή τον εαυτό σας.

2. Έπειτα από μια επίσκεψη της τάξης σας στο Πλανητάριο και τη μελέτη αρκετών άρθρων, συζητάτε αν έχει νόημα η εξερεύνηση του διαστήματος και τα ποσά που ξοδεύονται γι' αυτή, τη στιγμή που

στη Γη υπάρχουν τόσα προβλήματα (πείνα, φτώχεια κτλ.).

- Σ' ένα κείμενο 2-3 παραγράφων επιχειρηματολογήστε καταγράφοντας τη θέση σας.

Διαθεματική εργασία

► Μετά τη σύντομη περιήγηση (είτε μέσα από κείμενα είτε μέσα από ψηφιακό υλικό) στο μαγικό κόσμο του διαστήματος, αποφασίσατε ως τάξη να οργανώσετε μια έκθεση με θέμα: «Ο μαγικός κόσμος του Σύμπαντος ως πηγή έμπνευσης για τον ανθρώπινο πολιτισμό».

Χωρισμένοι σε ομάδες:

1. Συλλέξτε ποικίλο υλικό (κείμενα, φωτογραφικό υλικό κτλ.) για το πώς «έβλεπαν» το Σύμπαν οι λαοί κατά την αρχαιότητα

(Αρχαίοι Έλληνες, Ανατολικοί λαοί κτλ.)

2. Συγκεντρώστε ποικίλο υλικό για τη σχέση του πολιτισμού της εποχής μας με το Διάστημα (λογοτεχνικά κείμενα επιστημονικής φαντασίας, κινηματογραφικό υλικό κτλ.).

3. Οργανώστε μια επίσκεψη στο Πλανητάριο ή στο Εθνικό Αστεροσκοπείο με βάση τα ενδιαφέροντα των μαθητών της τάξης και τις πληροφορίες που θα αντλήσετε από τους παρακάτω δικτυακούς τόπους.

Ο «Ηλιακός Δίσκος»
που απεικονίζει
Το ηλιακό ημερολόγιο
των Αζτέκων

περ. «ΓΕΩ», εφημ.
ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 27/05/2000

- ▶ Χωριστείτε σε ομάδες. Σε συνεργασία με καθηγητές σας διάφορων ειδικοτήτων επιλέξτε ένα κεφάλαιο από το σχετικό σχολικό βιβλίο.
- Εντοπίστε τους επιστημονικούς όρους που περιέχονται σε αυτό το κεφάλαιο και καταγράψτε τους.
- Στη συνέχεια, δημιουργήστε ένα μικρό λεξικό με τους ορισμούς αυτών των όρων. Ως πηγές μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το ίδιο το βιβλίο σας, λεξικά, έντυπα ή ηλεκτρονικά, και το διαδίκτυο.

Χρήσιμες ηλεκτρονικές διευθύνσεις
<http://www.eugenfound.edu.gr/>

planitario (το Πλανητάριο του Ευγενίδειου Ιδρύματος)

<https://www.noa.gr/institutes/iaadet/> (το Ινστιτούτο Αστρονομίας και Αστροφυσικής του Εθνικού Αστεροσκοπείου Αθηνών)

<http://www.georama.gr>

(περιοδικό με αξιόλογο υλικό για θέματα του διαστήματος) **[http://](http://www.astronomy.com)**

www.astronomy.com

(διεθνής δικτυακός τόπος για θέματα αστρονομίας)

Ελληνικά και δίγλωσσα λεξικά και γλωσσάρια στο διαδίκτυο

(ενδεικτικός κατάλογος)

<http://www.komvos.edu.gr/>

[dictionaries/Dictionaries.htm](http://www.komvos.edu.gr/dictionaries/Dictionaries.htm) (τα

διαδικτυακά λεξικά του Κέντρου

Ελληνικής Γλώσσας)

<http://www.mercury.gr/>

[dictionary/otheren.html](http://www.mercury.gr/dictionary/otheren.html)

[http://www.kypros.org/cgi-](http://www.kypros.org/cgi-bin/lexicon-)

[bin/lexicon-](http://www.kypros.org/cgi-bin/lexicon-) Κύπρος Νετ

<http://www.gy.com/online/>

[gnol.htm](http://www.gy.com/online/gnol.htm)

ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ Σ’ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ

- ▶ Προσπαθήστε να δώσετε τον ορισμό στην έννοια:

Οριστέα έννοια	διαστημόπλοιο
Γένος	
Ειδοποιός διαφορά	

- ▶ Τα επιχειρήματα στη Φυσική, τα Μαθηματικά, την Ιστορία και τα άλλα μαθήματα οργανώνονται με σειρά.

- ▶ Τι είδους λεξικό θα αναζητήσετε, όταν χρειάζεστε να βρείτε:

- την ορθογραφία μιας λέξης

→

- τη σημασία ορισμένων λέξεων

-

- την ετυμολογία ενός ρήματος

-

- τη μετάφραση μιας ξένης λέξης

-

A. ΓΛΩΣΣΙΚΟΙ ΟΡΟΙ

- **αμετάβατο ρήμα:** το ενεργητικό ρήμα το οποίο δείχνει ότι η ενέργεια του υποκειμένου δε μεταβαίνει σε κάτι άλλο (δεν έχει αντικείμενο)
- **αντικείμενο:** το πρόσωπο ή το πράγμα το οποίο δέχεται την ενέργεια ή την επίδραση του υποκειμένου ενός μεταβατικού ρήματος και αποτελεί συμπλήρωμα της έννοιάς του
- **αποθετικό ρήμα:** το ρήμα το οποίο έχει μόνο παθητική φωνή
- **αχώριστο μόριο:** η λέξη η οποία δε στέκεται μόνη της στο λόγο, αλλά χρησιμοποιείται

για την παραγωγή λέξεων

- **διάθεση:** δηλώνει τη σημασία του ρήματος και τη σχέση που έχει με το υποκείμενο του (ενεργητική, παθητική, μέση, ουδέτερη)
- **δίπτωτο ρήμα:** το μεταβατικό ρήμα το οποίο χρειάζεται ως συμπλήρωμα δύο πτώσεις (δύο αντικείμενα). Από αυτά, το αντικείμενο που συνδέεται στενότερα με το ρήμα λέγεται άμεσο, ενώ το άλλο λέγεται έμμεσο, γιατί η ενέργεια του υποκειμένου του ρήματος απευθύνεται έμμεσα προς αυτό
- **έγκλιση:** η μορφή που παίρνει το ρήμα για να φανερώσει πώς παρουσιάζεται το νόημά του από εκείνον που μιλάει (οριστική, υποτακτική, προστακτική)

- **επιθετική μετοχή:** η μετοχή η οποία χρησιμοποιείται όπως κάθε επίθετο
- **επιρρηματική μετοχή:** η μετοχή η οποία χρησιμοποιείται με επιρρηματική σημασία, δηλαδή δηλώνει τρόπο, χρόνο, αιτία, υπόθεση, εναντίωση
- **μεταβατικό ρήμα:** το ρήμα που δείχνει ότι η ενέργεια του υποκειμένου μεταβαίνει σε άλλο πρόσωπο ή πράγμα (που λέγεται αντικείμενο)
- **μονόπτωτο ρήμα:** το μεταβατικό ρήμα το οποίο χρειάζεται ως συμπλήρωμα μία μόνο πτώση (ένα αντικείμενο)
- **παρασύνθετο:** η παράγωγη λέξη η οποία σχηματίζεται με τη διαδικασία της παραγωγής

από άλλη σύνθετη λέξη

- **συζυγία:** μια ομάδα ρημάτων τα οποία κλίνονται κατά τον ίδιο τρόπο (πρώτη, δεύτερη)
- **σύνθεση:** η διαδικασία δημιουργίας νέων λέξεων από δύο ή περισσότερες άλλες λέξεις
- **υποκείμενο:** η ονοματική φράση η οποία δηλώνει το πρόσωπο ή το πράγμα που ενεργεί ή δέχεται μια ενέργεια ή βρίσκεται σε μια κατάσταση
- **φωνή:** το σύνολο των τύπων που σχηματίζουν τα ρήματα κατά την κλίση τους και ανήκουν στην ίδια ομάδα (ενεργητική, παθητική)
- **χρόνος ρήματος:** το σύνολο των μορφών τις οποίες παίρνει το ρήμα, για να φανερώσει

Πότε και πώς γίνεται κάτι

B. ΞΕΝΙΚΟΙ ΟΡΟΙ (από τις διαθεματικές εργασίες)

- **ρεπορτάζ:** η παρουσίαση συλλογής πληροφοριών για κάποιο επίκαιρο θέμα.
- **κόμικς:** αστείες περιπέτειες σε σκίτσο που συνοδεύονται από σύντομο κείμενο.
- **εφέ:** στοιχείο εντυπωσιασμού που χρησιμοποιείται για να προσελκύσει την προσοχή του θεατή ή του ακροατή.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΡΩΝ

- α' συνθετικό 126-131 Α'τ., 148-149 Α'τ., 40-46 Β'τ., 60 Β'τ., 85-86 Γ'τ., 74-77 Δ'τ.
- αμετάβατο ρήμα 91-95 Β'τ.
- αντωνυμίες 35-39 Α'τ., 42-46 Β'τ., 96-99 Β'τ., 20 Γ'τ., 50 Γ'τ., 65-80 Γ'τ., 100 Γ'τ., 136-137 Γ'τ.
- αχώριστα μόρια 44-54 Α'τ., 70-74 Α'τ.
- δίπτωτο ρήμα 92-101 Β'τ.
- β' συνθετικό 125-126 Α'τ., 148-149 Α'τ., 41-44 Β'τ., 33-34 Γ'τ., 50 Γ'τ., 85-86 Γ'τ., 74-77 Δ'τ.
- εγκλίσεις 105-109 Α'τ., 110-112 Α'τ.
- ενεργητική διάθεση 85-87 Β'τ.

- **ενεργητική φωνή 27-33 Β´τ., 85-87 Β´τ. 53-60 Δ´τ., 66-69 Δ´τ., 70-72 Δ´τ., 103-106 Δ´τ., 113-114 Δ´τ.**
- **επιρρηματικοί προσδιορισμοί 124-140 Γ´τ., 30-32 Δ´τ.**
- **επιχείρημα - επιχειρηματολογία 68-70 Α´τ., 53-56 Β´τ., 88-92 Δ´τ., 94-97 Δ´τ., 99-100 Δ´τ., 106-116 Δ´τ., 141-145 Δ´τ., 170-173 Δ´τ., 174-177 Δ´τ.**
- **ετυμολογικές οικογένειες λέξεων 70-74 Α´τ., 100-102 Β´τ., 84 Γ´τ., 99-100 Δ´τ.**
- **θετικός βαθμός επιθέτου 10-14 Γ´τ.**
- **μέση διάθεση 85-87 Β´τ.**
- **μεταβατικό ρήμα 91-97 Β´τ.**
- **μετοχές 35-39 Α´τ., 96-97 β´τα., 110-113 β´τ., 8-13 γ´τ., 33-37 Γ´τ., 128-130 Γ´τ., 136-139 Γ´τ., 53-60 Δ´τ., 66-72 Δ´τ., 103-114 Δ´τ.**

- **μονόπτωτο ρήμα 92-102 Β΄τ.**
- **ορισμός 133-137 Δ΄τ., 174-177 Δ΄τ.**
- **οριστική έγκλιση 105-125 Α΄τ., 148-149 Α΄τ., 35-37 Β΄τ., 38-40 Β΄τ.**
- **ουδέτερη διάθεση 85-87 Β΄τ.**
- **παθητική διάθεση 85-87 Β΄τ.**
- **παθητική φωνή 30-34 Β΄τ., 60 Β΄τ., 85-87 Β΄τ., 53-60 Δ΄τ., 70-72 Δ΄τ., 113-114 Δ΄τ.**
- **παράγωγα επιρρήματα 136-140 Γ΄τ., 31-32 Δ΄τ.**
- **παραθετικά επιθέτων, επιρρημάτων 10-19 Γ΄τ.**
- **παραθετικά σύνθετα 84-88 Δ΄τ.**
- **παρασύνθετα 73-80 Δ΄τ., 113-114 Δ΄τ.**
- **περίληψη 132-136 Α΄τ.**
- **πλαγιότιτλοι 132-136 Α΄τ.**
- **πολυλεκτικά σύνθετα 84-88 Δ΄τ.**
- **προστακτική έγκλιση 105-112 Α΄τ., 118-121 Α΄τ., 148-149 Β΄τ.**

- σύγκριση 59-62 Α΄τ., 66-70 Α΄τ., 10-14 Β΄τ., 20-23 Γ΄τ., 50 Γ΄τ.
- συγκριτικός βαθμός επιθέτου 9-22 Γ΄τ.
- συζυγίες του ρήματος 39-41 Β΄τ., 50-52 Β΄τ., 60 Β΄τ.
- συνδετικές λέξεις 132-136 Α΄τ., 52-57 Β΄τ., 107-109 Β΄τ., 10-12 Δ΄τ., 17-19 Δ΄τ.
- σύνθετα 126-131 Α΄τ., 148-149 Β΄τ., 39-49 Β΄τ., 10-14 Γ΄τ., 27-32 Γ΄τ., 33-35 Γ΄τ., 85-88 Γ΄τ. 73-88 Δ΄τ., 113-114 Δ΄τ.
- συνοχή κειμένου 107-109 Β΄τ., 114-116 Β΄τ.
- τρόποι ανάπτυξης παραγράφων 13-62 Α΄τ.
- υπερθετικός βαθμός επιθέτου 7-19 Γ΄τ., 50 Γ΄τ.
- υποτακτική έγκλιση 105-112 Α΄τ., 118-121 Α΄τ., 148-149 Β΄τ.

- **χρήση λεξικών 53-54 Α΄τ., 41-45 Β΄τ., 44-46 Γ΄τ., 85-86 Γ΄τ., 70-72 Δ΄τ., 99-100 Δ΄τ., 149-169 Δ΄τ., 174-177 Δ΄τ.**
- **χρόνοι του ρήματος 110-112 Α΄τ., 118-121 Α΄τ.**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ 4ου ΤΟΜΟΥ

8η ΕΝΟΤΗΤΑ Συζητώντας για σύγχρονα κοινωνικά θέματα	6
A. Εισαγωγικά κείμενα.....	8
B. Οι μετοχές.....	26
B1. Οι μετοχές στην ενεργητική και παθητική φωνή.....	26
B2. Επιθετική και επιρρηματική μετοχή	34
Γ. Παρασύνθετα και πολυλεκτικά σύνθετα.....	46
Π. Παρασύνθετα	46
Γ2. Πολυλεκτικά σύνθετα.....	53
Δ. Αξιολόγηση και διατύπωση επιχειρημάτων	61
Ε. Λεξιλόγιο	72
ΣΤ. Δραστηριότητες παραγωγής λόγου	80
Διαθεματική εργασία.....	84

Ανακεφαλαιωτικός πίνακας86

**9η ΕΝΟΤΗΤΑ Ταξίδι στο μαγικό
κόσμο του διαστήματος 88**

A. Εισαγωγικά κείμενα.....90

B. Ορισμός104

**Γ. Η επιχειρηματολογία
στα άλλα μαθήματα114**

Δ. Χρήση λεξικών123

Ε. Λεξιλόγιο141

**ΣΤ. Δραστηριότητες παραγωγής
λόγου143**

Διαθεματική εργασία.....145

Ανακεφαλαιωτικός πίνακας149

ΓΛΩΣΣΑΡΙ ΟΡΩΝ151

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΡΩΝ156

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.